

CIGÁNYFŰRÓ

KISEBBSÉGSZELLEMI MŰVÉSZETI ÉS KÖZÉRTETI FOLYÓIRAT

Ady Endre

BETEGEN

Szeretném valakinek elmondani, szeretném sírva bevallani, hogy én nyomorult beteg ember vagyok.

Az ajkamon a mosoly, az arcomon a derű, a szememben a büszkeség sugara nem más, mint hitvány tettetés, világbolondító álarcoskodás.

Beteg vagyok, lázas, nehéz beteg.

Beteg vagyok, víziókat látok.

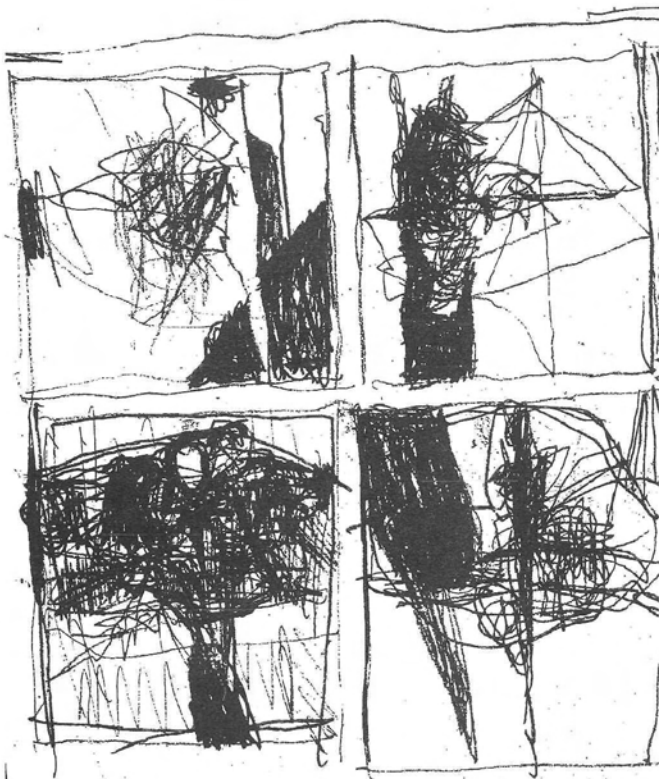
Elöttem örült kaleidoszkóp gyanánt rohan el ezer és ezer látomány...

...Látok egy éhes embertábor. Csoportokban harcol a kenyérért. Ott, ahol a legnagyobb kenyér fekszik a porban, ott a legnagyobb a küzdelem. Már beletapodták a porba, már bepiszkolták vérrel, és mégis milyen pokoli triumfussal rohan el vele a küzdők legerősebbike, mikor leverte vetélytársait. Hogy üvölt a leverett állati sereg, hogy siratja az elrabolt koncot!!

Rémítő kép!...

...De új csoport áll ismét előttem. Feszületek hosszú sorban. Közülük egy durva fakereszt, olyan ismerős. Nézem, nézem, felette ott a négy betű: INRI

Debreczeni Főiskolai lapok 1898. október 31.

SZERZŐINK:

Antal István
Balogh Attila
Dányi Iván
Endródi Szabó Ernő
Eörsi István
Fábián Erika
Allen Ginsberg
Györgydeák György
Hajdú Ferenc
Kádár Tibor
Kosztolányi Dezső
Kuklay Antal
Ladik Katalin
Nagy Atilla Kristóf
Podmaniczky Szilárd
John Sampson
Triceps
Vészi János

SZEMELVÉNYEK:

Az ilyen típusú betegeknel a görcsöt kell oldani, és nem a képzelgés abszurdítását bizonygatni drasztikus vagy empátikus formában. A rumi különítményesek civilizálatlan, barbár formában szembesültek saját életük egyik megoldásra váró konfliktushelyzetével. Ők robbantottak végül, és nem a bolond.

Kafka művésze azért éhezett, „mert nem talált ételt, amely ízlene” neki. Én azért, mert nem találtam életet, ami ízlene.

beléereszkedsz, behatolsz egy ismeretlen térbe, bolyhos, egérszürke, puhán csillogó terep, szélhárfa hangja, hangok, itt minden egyszeri, egyedi, önmagában létező, önmagát állító.

KÖTÖTT ASZOCIÁLISOK

– Kádár Tibor papírtekercséről –

Őszülő, csapzott hajába némi babértörmelék. Várjon tehát ki-ki a sorára. Sörére. Borára.

Nincs jelentősége, melyik az eleje és melyik a vége. A diafilmtékercek jutnak eszembe, azoknak mindig a másik vége az eleje.

Egy-két szó fölé kerül néhány ékezet. Nem ékesít, értelmet ad nekik.

Alaptémákat rajzol: nők, szentek, kereszttek, keresztutak. Szabályost imitáló szabálytalanul felosztott terek.

Mintha egy állat nézne ki a vonalak sűrűjéből. Rókaorr.

Függőlegesek és vízszintesek. Sok ember keretbe zárva. Megint egy kereszt.

Távoli táj. A messzeségben. Egy nagy teremben sokan fekszenek. Tornaterem tehát. Vagy focipálya: akkor már hallottak.

Edények, fatörzsek, próbabábák. Alvó nő. A három grácia. Valami szép határozott, nem tudom, mi lehet, de egészen olyan, az ablakhoz közel.

Aztán újra róka. Vele álmodom.

Hogy mer annyi embert rajzolni. Annyi embert egy helyre összeidézni. Nem félti őket? Annyi mindent hall az ember mostanában.

Négy alak. Az egyik mintha nő nő lenne. Valami régi nő. Szinte ismerem. A másik leejtette a lelkét, s lehajol. Akárha csak a cipőfűzője bomlott volna ki. Négy kőszobor takaros rendben.

Mint Szabadkán a mellszobor-orvosok.

Vonalszobrok. Kádár festő. Rajzolóként viszont néha szobrászra emlékeztet. Vonalszobrász.

Csúnya meztelen nő. Keresztre vele! Sok gondos keresztöltéssel áthímezi. És leföldeli a lába között.

Kicsoda Kádár?

Kádár a pofádba mászik. Belép a helyedbe, és ott beszél.

Az állatkert mellett lakik. Már ismerik szagát a farkasok.

Nincs telefonja. Telefaxtekercsre rögzít copiát, úgy izen.

Dányi Iván

John Sampson

PANDZSÁBI-CIGÁNY PÁRHUZAMOK

Azoknak a kutatóknak, akik a cigányság indiai eredetére vonatkozóan a néprajz területén keresnek járulékos bizonyítékokat, igen megnehezíti a dolgot az a sajnálatos tény, hogy a romák szokásaikat – néhány figyelemreméltó kivételtől eltekintve – más népektől, köl-csönözték, népmesekincsük pedig azonos azzal, ami számtalan változatban kering az egész indoárja nyelvcsalád körében. Ha eltekintünk Kounavine mítikus kitaláció-jától, akkor elmondhatjuk, hogy eredeti cigány népdal nem létezik: a Paspati által idézett „ősi” daltörzsek kritikai vizsgálata arra a felfedezésre vezet, hogy a bemutatott példák csaknem mindegyike újjörög – erotikus vagy klephtikus – népdalok pusztá átírata cigány tolmácsolásban, melyekben még a hellenisztikus balladák versmértéke is megőrződött. Tény, hogy a romák mindig is a mások által kitalált dolgok megrögzött kölcsönvevői voltak, bárhol is lették fel azokat.

Groome „kultúrahordozói” elmélete, mely szerint a cigányság még a 11. századot megelőzően, egy ismeretlen időpontban feltöltkezett indiai mesékkal, melyeket azután elterjesztett a Balkán-félsziget lakói között egyrészt nem igazolható egykönnyen, másrészt pedig még akkor is csak igen korlátozottan alkalmazható, ha egyáltalán elfogadjuk.

Nyilvánvaló botorság indiai párhuzamok meglétére alapozni az érvelést olyan cigány népmesék esetében, amelyeknél – mint ez gyakran bizonyítottnak tűnik – egy későbbi változat egyszerűen átvehető görög vagy szláv forrásból is. Ahhoz, hogy a tisztán indiai elemeknek a cigány mesekincsben való továbbélését meggyőzően igazolhassuk, az olyan példákra kell fordítanunk figyelmünket, amelyek kizárólagosan az ind és a roma népesség sajátjai, és amelyek ismeretlenek az indoárja nyelvcsaládhoz tartozó többi kultúrában.

Jómagam ezen a téren nem vagyok túlzottan járatos. Másokra hárítom a felelősséget annak eldöntéséért, hogy vajon létezik-e erre vonatkozóan meggyőző bizonyíték. Én megelégszem pusztán annyival, hogy a néprajzkutatók elé tárok egy, az én számomra teljesen új történetet, amelyikben párhuzamokat fedezhetnek fel egy vitathatatlanul, igazoltan indiai eredetű mesével.

*

Ha több nem is, ennyi legalább még abban az esetben is tagadhatatlan, ha a későbbiek során felbukkanna az a megjegyzés, hogy Hamupipőke cipellőjének változataival is gyakran találkozhatunk másutt. Ezen kiragadott példa csupán az egyik azon számtalan mese és dal közül, amelyeket D. E. Yates kisasszony és jómagam gyűjtöttünk

egy átlagos cigány fémműves közösségben. A mesét Yorska Coron, a csoport vezetőjének egyik fia mondta el nekünk:

ISTEN ÉS A FAVÁGÓ

Volt egy öregember, aki kiment az erdőre fát vágni. Ottan ült egy ágon, és azt fűrészelte.

Arra szekerezett egy idegen, és odakiáltott az öregnek.

– Ember! Ne fűrészeld azt az ágat! Nem vagy te isten! – és abban a szempillantásban az ág a földre zuhant.

Az öreg az eszébe vette, hogy ez volt az igazi Isten. És megrakott egy zsákot trágyával. És utána futott az idegennek, és odakiabált neki:

– Várjál, te Isten! Én majd csak akkor hiszem el, hogy valójában Te vagy az Isten, hogyha kitalálsz, hogy mi van ebben a zsákban.

– Egy kevéske trágya.

Az öreg ezután hitte már, hogy az Istennel találkozott:

– Mert Te vagy az Isten, hát mondjad meg azt énnekem, hogy meddig kell még élnem?

– Addig, míg a te kicsi kancád háromszor ki nem fullad.

Majd az öregember felrakta a szekere a faágat, amit levágott, hogy abból építhesse meg a házát. Az úton ottan volt egy gödör, amit az ő kancája általugrott, és előszörre ki is fulladt bele. És az öreg azt mondta magában, hogy még maradt neki két élete.

Aztán meg egyszer megütötte a kancát, annak pedig már másodsorra akadt meg a lélegzete. Azt ekkortól az öregnek már csak egyetlen élete volt.

Akkor az öregember kiment a város szélébe, azt ottan ásott magának egy sírt. Beterítette az alját szalmával, és keresztbe vetette a karját. Azt így várta a halált.

*

Különös történet, melynek alapmotívumát valami mélységes tragikum szövi át. Ugyanakkor ez is egyike azon meséknek, amelyekben egyesek vélhetőleg felfedezhetik a jellegzetesen távol-keleti meseszöveg nyomait. Bizonyos izgalmat jelentett tehát a számomra, amikor a „Journal of the Asiatic Society of Bengal” egy régebbi kötetét lapozgatva a harminckét darabból álló, „Népmesék a Felső-Pandzsábból” címet viselő gyűjtemény első darabjában rábukkantam ennek a történetnek egyértelműen Indiából származó prototípusára C. Swynnerton atya, nau-sherai lelkész fordításában. Köztudomású, hogy

a mesék gyakran a mítoszok leegyszerűsítése révén születnek. De ez a pandzsábi változat a mi számunkra azért értelmezhető különösen jól, mert egy rendkívül érdekes szakaszában mutatja be ezt az átalakulást, vagyis azt, hogy valamely egyszerű, „keretes típusú” történetből hogyan fejlődik ki egy rémisztő, drámai mese:

A TAKÁCS ÉS A JÓSLAT

Egy falusi takács elment tűzifát gyűjteni. Felmászott egy fára, és épp azon az ágon telepedett le, amit a tövénél elkezdett vágni.

– Barátom – szólt oda neki egy mellette elhaladó utas. – Épp azon az ágon ülsz, amelyiket le akarsz vágni. Idővel te is, meg az ág is le fogtok zuhanni.

De a takács oda se figyelt, csak végezte tovább a dolgát. Nemsokára ő is, meg az ág is lezuhantak a fa tövébe, ahogy azt az utas előre megmondta. A takács utánasántikált, és odakiáltott neki:

– Uram, Te Isten vagy! Te vagy az Isten! Uram, Te Isten vagy! Amit megjósoltál, bekövetkezett.

– Csitt, ember! Csitt! – felelte az utas. – Én nem vagyok Isten.

– De bizony, hogy az vagy – mondta a takács. – Most pedig könyörgök, óh, igazán könyörgök, mondd meg nekem: meddig élek én még?

Hogy megszabaduljon a tolokodásától, az utas így válaszolt:

– Addig a napig élsz, amelyiken el nem kezd vérezni a szád – ezzel folytatta útját.

Beletelt néhány nap, amikor is a takács valami skarlátszínű vásznat szőtt, s ahogy a szájával fürgén válogatta szét a szálakat, hát egy színes szálacska megszorult az elülső fogai között. Meglátván azt a tükörben, s úgy gondolván, hogy az vér és ezért ütött az utolsó órája, bement a konyhájába, s így szólott:

– Asszony! Beteg vagyok. Pillanatokon belül meg kell hogy haljak. Engem engedj lefeküdni, te pedig menj, és ásd meg a síromat!

Azzal lefeküdt az ágyára, arccal a fal felé fordult, lehunyta a szemét, és tudatosan elkezdett haldokolni. És milyen óriási hatalma van a képzeletnek ezeken az embereken! Mert kétségtelenül valóban meg is halt volna, ha nem érkezett volna épp ekkor egy vevő a vásznáért. Az, miután meglátta, hogy milyen állapotban van a takács, s hallotta a jóslatot is, kérte, hogy hadd vizsgálja meg a száját.

– Óh! – mondta aztán. – Hogy te micsoda bolond vagy!

Azzal kivette a szálacska-t és odatartotta a takács szeme elé. A takács pedig, mint aki a halálból tért vissza, elkezdett igen örvendezni, talpra szökkent és folytatta a munkáját. Mert úgy gondolta, hogy épp a sír szájából menekült meg.

*

Második példám egy rövid történet a Wales-ben élő romák anyagából, amelyet a Wood-család egyik tagjának elmondásában közlök. Ez viszont lényegileg ugyanaz a történet, mint a Swynnerton atya gyűjteményében har-

madikként szereplő „A takács és a görögdinnye”. El kell ismernünk, hogy az általunk bemutatott cigány változat nélkülöz minden eredetiséget.

A görögdinnye átalakult káposztává, miáltal elvezítette bármiféle hasonlóságát a „kancatojással”, így a szegény Jack-nek a zöldségek családi állapotára vonatkozó érdeklődése még egy dilino szemében is bolondságnak tűnik.

JACK ÉS A KÁPOSZTA

A szegény Jack a hegyekben élt. Nem járt soha sem városban, sem faluban. Egyszer azt hallotta, hogy a faluban vásárt tartanak.

– Lemegyek, és megnézem – mondta magában.

Így hát a szegény Jack lement a faluba. Ott egy bolt ablaka alatt meglátott három káposztát. Kezébe vette az egyiket és elkezdte vizsgálgatni. Zavarban volt. Soha életében nem látott még káposztát.

– Vajon vemhesek ezek? – kérdezte.

(Ebből is láthatjátok, hogy igencsak együgyű ember volt.)

– Igen, azok – mondta a boltos.

– Mi az áruk? – kérdezte Jack.

– Hat penny – felelte az asszony.

Jack kifizette a hat penny-t, a hóna alá vette a káposztát és elindult hazafelé.

Mendegélt hát hazafelé a házához vezető keskeny ösvényen. Egyszerre csak elejtette a káposztát, s az kezdett lefelé gurulni a hegyről. Lentebb egy tövises bozótból hirtelen kiugrott egy nyúl. A szegény Jack meglátta az ösvényről. Futás közben utánacsapta a sapkáját és rákiáltott:

– Ide gyere! Ide gyere! Te az én csikóm vagy!

Szaladt és szaladt utána, míg csak el nem fáradt. Akkor pedig leült, így soha el nem kapta a nyulat.

A TAKÁCS ÉS A GÖRÖGDINNYE

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény falusi takács. Ez a takács egyszer ellátogatott a városba, ahol az egyik bania boltja előtt meglátott egy nagy halom egymásra rakott görögdinnyét.

– Ezek valamilyen madár tojásai lehetnek – mondta. – Én már láttam ilyeneket. De vajon milyen madárnak a tojásai? Ezek csak a kanca tojásai lehetnek.

Meg is kérdezte a bania-t:

– Mondd csak, nem kancatojások ezek?

A bania már régóta hegyezte a fülét és rájött, hogy együgyű emberrel akadt dolga. Ezért így válaszolt:

– De igen. Ezek kancatojások.

– És mennyiért árulod őket?

– Darabonként száz rúpiáért – mondta a bania.

Az egyszeri takács elővette a pénzét a tarsolyából és kifizette a kért árat. Fel is vette a megvásárolt görögdinnyét. Ahogy mendegélt tovább az úton, elkezdte mondogatni magában:

– Ha hazaérek, beteszem ezt a tojást a házam legmelegebbik sarkába. Idő múltával kikiel majd belőle egy csikó. Ha pedig ez a csikó már eléggé nagyra

nőtt, akkor felnyergelem, és ellovagolok rajta a komámhoz. Bizonyosan csodálkozni fog majd.

A nap szokatlanul forrón tűzött, ezért megállt egy útmenti medencénél, hogy megfürödjék. Am mielőtt hozzáfogott volna a vetkezéshez, előbb nagy gondosan eligazította dinnyéjét egy tövises bokor közepében. Am még félig sem vetette le a ruháját, mikor a bokorból hirtelen előpattant egy nyúl. A takács felkapta a földről a levetett ruhadarabokat – a többi rendezetlenül a lába köré csavarodott –, s kétségbeesetten próbálta utolérni, és megfogni a nyulat, közben pedig így kiabált:

– Már meg is lett a csikó! Hőha, öreg barátom! Hőha!

De hiába szaladt oly nagyon, a nyúl gyorsabb volt nála, s már el is tűnt a szeme elől.

A szegény takács vigasztalhatta magát a vesztesége miatt, ahogyan csak tudta:

– Ilyen a végzet – sírdogált. – A tojásnak meg, persze, már nincsen semmi haszna. Nem is érdemes visszamenni érte, most, hogy a csikó már kikelt belőle.

Így hát haza is ment, s ezt mondta a feleségének:

– No, asszony! Nagy-nagy veszteségem volt ma.

– Mit tettél?

– Száz rúpiáért vásároltam egy kancatojást, ám amikor útközben megálltam fürödni, kiugrott belőle a csikó, és elszaladt.

– Milyen kár! – mondta az asszony. – Ha hazahoztad volna azt a csikót, fölülhettem volna rá, és ellovagolhattam volna a szüleim házához.

Ezt hallván a takács méregbe gurult, kiragadott egy rudat a szövőszékéből és azzal kezdte verni az asszonyt:

– Hej, te ilyen meg amolyan! Hát máris betörnéd annak a csepp csikónak a hátát?! Majd én töröm be a te hátadat, te gyalázatos! – kiabálta.

Dolga végeztével kiment a háza elé, s panasolta veszteségét a barátainak, meg a szomszédainak. De mondta is mindegyiküknek:

– Ha bármelyikőtök meglát egy kóbor csikót, ne feledjen szólni nekem!

Különösen a falu pásztorának mesélte el az ő csodálatos történetét: hogy miként bújt ki a csikó a tojásból, s hogyan szaladt el. Meg azt is mondta, hogy a közös földeken, legeltetés közben talán fel is lehetne lelteni.

Mikor a történetet elmondta néhány falujabéli gazdának is, azok így szólottak hozzá:

– Bolond vagy, te takács! A kancának nincsen tojása. Hová tetted azt a te tojásodat?

– Egy bokorba – válaszolta a takács. – A medence közelében, a városba vivő út mentén.

– Menjünk oda, s mutasd meg nekünk – mondták a gazdák.

– Jól van – egyezett bele. – Gyertek!

Amikor odaértek, a dinnyét érintetlenül lelték meg a bokor közepében.

– Megvan! – kiáltotta a takács. – Ez az én kancatojásom, amiből a csikóm kiugrott.

A gazdák körbeállták a dinnyét, majd így szólottak:

– De vajon melyik részén ugrott ki a csikó a tojásból?

A takács felemelte a dinnyét és nézegetni kezdte. Az egyik gazda kivette a kezéből, mondván:

– Ebből ugyan soha nem ugrott ki semmiféle csikó. Téged bizony becsaptak. Megmutatom neked, hogy hol vannak benne a csikók.

Azzal hozzacsapta a dinnyét egy kőhöz, kiszedette belőle a magokat, s a takács kezébe nyomta:

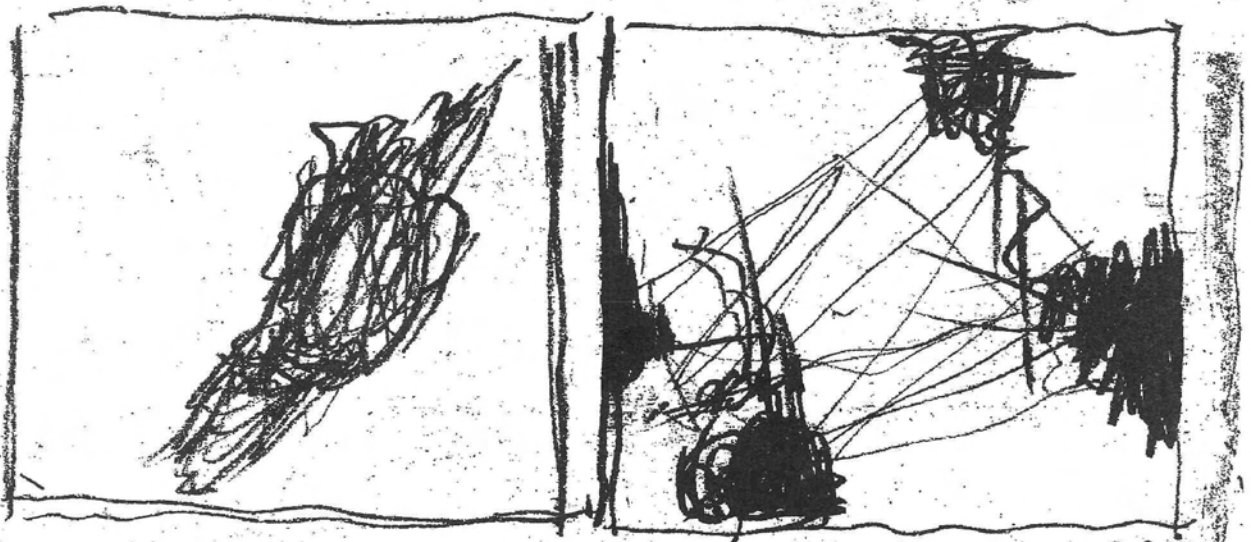
– Van itt elég csikó a te számodra!

A többiek meg nagy nevetés közepette letelepedtek és jóízűen befalatozták a „kancatojást”.

T. Zselensky Péter fordítása

Megjelent: Chaman Lal: Gipsies. Forgotten Children of India Broadcasting. Government of India, 1962.)

c. kötetében. (Publications Division Ministry of Information and

Endrődi Szabó Ernő

SÁRGA LEBEGÉS

- Részletek Maul Melan naplójából -

éjszaka. negyed három. egy altató, két nyugtató és még é sincs alvás. a szobában tigrisek ülnek. vagy talán pumák. ülnek hangtalan, fehér pumák, vörös szemboгарuk villog.

fájdalmakat dühöngtem ki magamból az elmúlt hetekben. fájdalmak – élet helyett. nincsenek megoldások – megoldásaim.

italok, szeszek. és halálfélelmek. félelem a rút, a mocskos haláltól.

megérkezik a bogár. lassan araszol, fekete folt.

talán az indiánok. igen, talán még ők. megmenthetnének. rajtuk

kívül csak a semmi különös világi: fájdalmak. fájdalmas bogarak

lassan, feketén araszolva. ellepik a testem.

a fájdalom bogárai a villogó éjszakában. kába vagyok.

nem jön álom.

fehér tigris az éjszakán átoson. puha léptek, surrogó macskanesz.

az igazi tudás: tudni, hogy ő, tigris álorcájában, ő a Halál. s a tudás lényege: várni és akarni őt. szziromszagú éjszaka. szzirom-lepel. hanyatt az álmatlanságban. hanyatt a hátúszásban. felül: fehér tigris, fehér puma, fehér égbolt, kristályszőrű menny.

szzirombogarak. a kimondás képei. képtelen képek? a kimondás képtelenségének tudása: a halál tudása. úszni a hóporban hanyatt.

kafkai táj: paul celan halott.

a túlélők melankóliája: beletörődés. beletörődni a rút, a fáradt halálba. der müde tod. a túlélés melankóliája. amikor már sokadik halálát éli túl a halott, nem ismer magára az egykor volt élőben. az a múlt végképp kitöröltetett emlékezetéből. az elkerülhetetlen elmúlás tragikumának emelkedettsége, ez az utolsó reménység is szertefoszlik. marad a rút, a fáradt, a mocskos eltűnés, ami igazából még halálnak sem nevezhető. az utolsó szakasz ez, melyben nem csak az Élet, de a Halál sem adatik meg. happy birthday.

happy bordély for me.

betegség mondják. beteg. sohasem azt – *belebetegedett*. a vágyakozásba. a hiányba. AMO ERGO SUM. a vágy kiélhetetlenségében vált részeggé, beteggé, mert elpusztul az, aki a Mindenségre vágyik, de részeit sem kapja meg. a Nagy Kufár csupán morzsákat hullat asztalára. a sors. engeddd be a jóságot érzékelésed kapuin, fogadd magadba s az meglepő dolgokat művel. egyszer csak szembefordul veled s azt mondja: „félreértettél”. mert a jóság leple alatt a gonosz lopakodott be észrevétlenül életedbe. s amikor rádöbbsz, hogy félrevezettek, nyiladozik már értelmed is, tudásod megtisztul és e tisztulás első jele – a halálvágy. ez az élet – érzed – már elviselhetetlen, egy másik már

elérhetetlen. dús krizantémhalál éjjeli magányodban. és végül semmi más, csak a tiszta halálvágy.

elnagyolt mondatok. és tigrisek, puha tigrisek, a halál nagy, fehér macskái.

szziromléptekkel. puha szziromléptekkel, nagy fehér pumák. surrogó macskanesz.

szziromlopakodás. szöknek a szavak. szavak szöknek – elúszó ősz hold, hervadó virágdal, dús krizantémhalál.

lényeglátás – önmagában jó, de az Egy-ig nem jutsz el általa. túlfeszített lényeglátás – ha ilyen vagy, ha ilyen képességgel jöttél világra, már születésed pillanatában beléd szeretett a Halál.

mely szemembe néz erősen lábamhoz hever és halkán énekel mint hosszúszőrű különös állat

mely jótékonyan átszővi az életet a hiábavalóság fényével

a halál – mely kitárja magát a korom dimenziójában

a halál – mely megmutatja arcát minden ölelésben

a halál – melyben eljutok az Egy-ig

kizuhansz a lótuusz kelyhéből.

kilépsz az öntudatlan, érintetlen, megszólítatlan jóságból. megnevezed a jóságot – megnevezed s előhívod a gonoszt. a jóság megnevezése – a gonosz születése. születésed megnevezi a dolgokat. a Teremtés kivetett a lótuusz kelyhéből. hogyan találsz vissza az Egy-hez?! az Egy a kizárólagosan elérhető, megélhető szerelem. elhagyod az Egy-et – kizuhansz a lótuusz kelyhéből.

bolyhos gyökerek a szemgolyóban, befelé növekedve, kúszva, indázva a szemgolyó sötét alagútján, a tekintet végtelen belső alagútján. éjszaka.

ugyanaz, ugyanaz, ugyanaz. egy altató, három nyugtató, és még sincs alvás.

agyamban wang mester köpüli a tengert szakadatlan. szziromhalál a sós habokban.

YELLOW FLOWERS IN THE FLOWING TIME

YELLOW FLY-AWAY OVER-TIME

LIKE THE LONELY LOVE

WHEN WAS BORN

INTO MY LIFE

bőröd cellájában. a csönd ketrecében. az idő hullaházában.

kháron rozzant dereglyéjének kabinja: sátansárgán derengő lámpavilág, távol, elérhetetlennek tűnő messzeségben. a mocskos, szűk kabin sarkában kuporogsz püffedt tetemek között: kanáliscsobogás, láthatatlan motorok zümögése, félig-éjszaka.

visszavágnyi – a halál akarása: gyöngyként csillogni

a lótosz kelyhében OM MANI PADME HUM. a halál akarása: a *szép* halál vendégül látása.

fáradt halálok hervadó virágdalban. a virág, a virágok – már csak ennyi maradt. a Föld új emberisége – a virágok. dúis krizantémhalál.

feküdni hanyatt fehér hóhullásban. aludni a hóhullásban. feküdni hanyatt fehér hátúszásban. indián hátúszók, haránt az óceánon.

érzékelés – ez a legfontosabb. minden ebből bomlik ki – a Mindenség bomlik ki eképpen benned, a szent és sérthetetlen Egész: az Egy. távoli szerető.

szíromléptekkel átoson az indigókék városon.

mint a lótosz kelyhében öntudatlan. meg nem nevezni semmit semmit sem szólítani meg, mert minden az Egy. az Egy a neve minden láthatónak, hallhatónak, érzékelhetőnek. ez az igazi jószág, az öntudatlan – maga az Egy. amint megszólítod, másként nevezed, azt mondod „ülni a lótosz kelyhében: ez a jószág”, abban a pillanatban a gonoszt keltetted életre, mert a jószág csak ebben az öntudatlanságban létezik. a megnevezhetetlenségben és megszólítva megnevezed a gonoszt is, mert a dolgok csak ellentéteik által, csak a különbözőségek leválasztása révén szólíthatók nevükön. kizuhansz a lótosz kelyhéből.

szimbólumok. metaforák. halottak, mind halottak. jelentésteremtő metafora? halott, halott. csak akkor élhet, ha a hit szüli meg. a többi – sallang mellé(ke)sbeszéd. ha túlélő vagy, ha a túlélés melankóliája az otthonod, ha hited szeretefoszlott: a *semmi ágán ül* kiürült szíved *kis teste hangtalan vacog.* és sehol, sehol a csillagok.

részességhez hasonló kábulat. támolyogsz éjjel fél két-tőrkor íróasztal és ágy között. irdatlan sivárság. konok és sivár eső – már a hópor sem hoz enyhülést.

harmadik-negyedik hete nem alszom. már megint. egyre ugyanaz, három-négyhavonta ismétlődve. túlélő halott.

a lélek halála – a hit halála. remény? banalitás: miben, miért? halálon kívül mi más indokolhatná életed? ha már világrajöttöd is szüled halálával pecsételődött meg!

anyád halála árán élted túl saját halálotat. halálában élsz.

csak a tények – könnyörtelenül, tagadva léted. tények ellenében mit tehetsz? fölmutatod magad, mondod: hittem. ki érti szavaid? ki érti hited, ki érti a hit egyetemességének vágyát, akarását benned? ma már.

szabadon, ellenőrizetlenül sorjázó szavak magányos éjszakákban. félálomban keserűség és fájdalom között, csend és szakadék között – akárha delírium. gyógyszerkábulat, vesztességkábulat, a vereség kábulata.

léted leírhatatlanul ocsmányi cellájában. a sarokban szar. cellád megtelik a tények fekáliájával.

kerülnek a pumák. talán már hetek óta. hetek óta már csak ez a konok, sivár, dögszagú eső. esőzés – létezésed kitölt-hetetlen üre mégis megtelik. sűrű, tömény dögszag. eltelve altatóval, nyugtatóval – álom nincs. elkerülnek már az álmatlanság különös, szíromléptű éjszakái is. orvosok?

kórház? banalitás: a világot kellene gyógyítani.

poszthominidális kor.

képek? versbe való képek? egy fiatal csikló?

YELLOW SKULLS IN THE FLOWING TIME
YELLOW SKULL-FLOWERS OVER-TIME
LIKE THE DEFEATED ANGELS
DOWN IN THE DARKNESS
DOWN IN THE BLACK-OCEAN

fényképek. elsárgult, töredezett szélű fényképek a *páramennyszágról* ami életed szintere lehetett volna, ha élhető élet adatik számodra. anyád halálában élsz.

túl nevetségesen, gyermektegen szerszámotad föl magad ennek a világnak. utadon – állomások. szerelmek, munkák, barátságok, ki-kilombosodó s ismét kiszikkadó hitek. ahány állomás – annyi változata a reménytelenségnek.

folytonos előrelépésben hinni annyi, mint igazából nem hinni, hogy valaha is előreléptünk. valódi előrelépésben hinni – hit a halálhoz való közeledésben.

lélek? mit tud önmagáról? sohasem ismerheted meg. szomorú ez, mert a lélek mélyén: az Egy megőrzött valósága. a tények, a világ tényei – kavicsok a lótosz kelyhében.

írni? írás? menekülés – kölcsönös menekülés. a szavak iszkolnak előled, mert tényeket hordoznak, s te iszkolsz a szavaktól, mert tudod, mocskos tények hordozói.

pagina zero.

az üres oldal, a papírlap szűz, fehér szentsége. csend és szakadék között, születés és halál között – és mégis

elhatározod

elhatározod, azt határozod el, hogy tested-lelked, egész lényed kiszolgáltatod a magány titkos, belső parancsainak. írsz

magányod a szó magánya, a magányos szó titkos parancsainak kiszogáltatottan írsz, fároszromok, forró bableves szaga, épülő temető hang és szó között, a történés és a gondolat között suvado térben.

beléereszkedsz.

beléereszkedsz, behatolsz egy ismeretlen térbe, bolyhos, egérszürke, puhán csillogó terep, szélhárfa hangja, hangok. itt minden egyszeri, egyedi, önmagában létező, önmagát állító. érintetlen, szunnyadó érzékiség. űs-érzékiség, testetlen narküszosz a grammatika nélküli térben, ahogyan lebegnek, találkoznak, sűrűsödnek, összetapadnak, szétválnak a hangok. a szó mélyén: a szó nélküli tér – történés: a hangok önállítása; a szó belső történés: a szó előtti, a szó mögötti tér történés, a végtelenné tágult magány történés – bolyhos, egérszürke, grafitpuhán csillogó terep. belépsz a szó testébe, átlépsz egy szétnyíló hang küszöbén, behatolsz egy ismeretlen térbe.

írsz.

írsz, fölruházod az ismeretlen teret. érzelmeiddel delejzed, földúsítod, megnevezed, szétszabdaldod, szétbombázod az egy-lényegű, egy-jelentésű, időtlen, szó előtti teret.

elbuksz.

elbuksz, elárulod, elárulod a magát állító magányt, a szó magányát, magányod, e végső tagadást, elárulod a szó előtti teret, melybe hatalmasan dübörögve zúdul be a föl-torlódott idő, folyamat.

írsz
 árulóná lettél, megnevezed a szavakat; megnevezés: az idő
 megnevez téged és megnevezi a szavakat, leveri, lemor-
 zsolja hímporukat, elszűrki varázsukat, az idő összenyá-
 lazza a szavakat, kiszívja zsenge erejüket, kiszívja folyé-
 kony agyvelejüket, szétfeszíti karcsú combjaikat, meg-
 gyalázza

az idő

légballon, pukkanások, karnevál és csend.

majd csend

és várod a csapást, mely beteljesíti sorsod, mely beteljesü-
 lésben, végső, visszavonhatatlan halálodban der müde tod
 minden olyan véglegessé és e véglegességben olyan végte-
 lenné válik, mint egy költemény.

halkan dúdoló fehér pumák az éjszakában. halálfüga.

állni a sebhely árnyékában. a térben. semmiben. semmiért,
 senkiért. csak öncélúan. öncélúan, magadért. mindazt, ami
 a lét sebhelyén – életedben – elfér, elfért, elmondanod sem
 kell. szükségtelen: magad vagy az elmondás.

betűformán. sorok. sorszerűen. láthatatlan hajók nyom-
 dokvize láthatatlan óceánon. pántlikás indián hajók.
 indián-indiánok, az óceánon, haránt. olvashatatlan világ,
 hasadás a lét falán. hasadó idő, széjjelcsúszó, szerte-pörgő
 napok, órák, percek, fulladt pillanatok. magányod cellájá-
 ban. valamiből kiléptél, mindörökre.

valaki beléd dőfte magát. nő. szerelem. valaki szerelme
 most halálotat éli.

jóságos tigrisek, pumák. szírom-éjszaka, szíromszemű,
 nagy, jóságos macskák. lábadoz hevernek, szemedbe
 néznek erősen, hosszúszerű, különös állatok. a csend
 különös teremtményei.

a csend. ami megtanít beszélni. hangtalan harangok – ez a
 csend. ez a csend nem üres belül. harangok lebegnek
 benne, számláhatatlan nagy fémpillangó. telített némaság.
 belső versek. belső harangok.

fél három. doors, hendrix, beatles, rolling. hallgatok. hall-
 gatnak a pumák is.

nem érzékelem már a fájdalmat sem. bogárfolyam, fekete
 bogáraradat vesz körül, fekete bogarak lepik el a testem.
 nem marnak belém, nem érzem a harapásukat. életem
 tömbökre szakadó jéghegy, szétsodródó nagy jégdarabok,
 föloldódnak a láthatatlan éjszakában, down in the black
 ocean.

zöldeges madarak érkeznek – lassú szárnycsapás legezei
 arcom. csőrükben, karmaik között egészséges répák, zelle-
 rek, káposzták. a tények üzenete? drogokkal altatókkal
 eltelve – a test mégis, makacsul élni akar? ennem kellene?

jóságos vaspillangók – nagy, szárnyas harangok.

wandering aengus – tetetlen ballada. skót tavak párák,
 sötét vize. yeats talán? és donovan zenéje. vagy mégis in-
 kább burns? utána kellene néznem.
 szép, szíromszárnyú vaspillangók. iron butterflies. flying

flowers in the flowing time. önmagát szülő, önmagát
 önmaga fölé emelő kép. mégiscsak képek? versebe való
 képek? mikor erasmus csiszolta üveglencséit amszter-
 damban pound halott volt joplin halott volt és ginsberg a
 pére lachaise 22-es parcellájánál sírt. 6000 palackzöld
 palack. és a világ és a hétköznapiok felszíne alatt mennyi a
 sóvár picsa és fasz.

mindjárt három. talán elalszom.

ördög? ördög nincs. csak sátán van. ő minden gonosz
 megtestesülése bennünk. az ördög – csupán ördögös. a
 sátán: deir zor, wounded knee, auschwitz, katyn, kolima –
 minden idők idején ő: hekatombák kéjenc rendezője. deir
 zor, wounded knee, bergen-belsen, belfast, tbilisi, maros-
 vásárhely, eszék – a sátán jelenlétének lidérces jelző-
 fényei. és az éden? lucifer, a fény megszállottja, az örök
 idealista bennünk akarta megteremteni, megmutatni az
 éden lehetőségét, emberi létünkben – szebbik énkünk
 lehetőségét.
 alátagasztott.

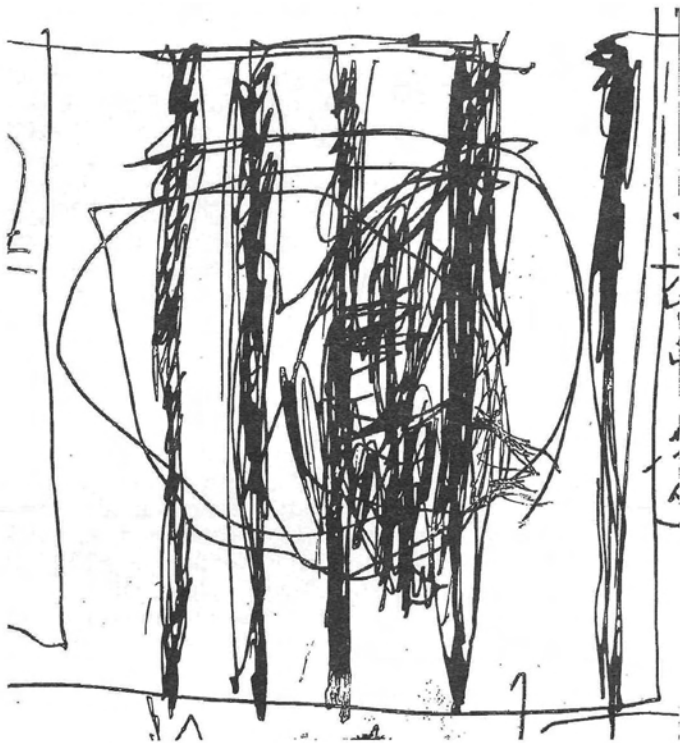
a fájdalom, egyedül a fájdalom teremt kapcsolatot köztem
 és a világ között. köztem és a tények között.

kitaszítottunk a lótusz kelyhéből – fölfaltuk a világ fehér
 szívét.

és wang mester szakadatlan köpüli a tengert. agyamban.
 jégfényű, könnyű és zajtalan.

a borvörös tenger ithaka partjainál. örök ulysses már mind-
 örökkön ithaka felé.

holdtükör, meredélyfal. lefelé, mindig csak lefelé. léleg-
 zetfoltos fény. vér, fonalakban. árnyékseb, a seb árnyé-
 kában felhős lélek. utolsó ízben formaközeiben. tíz ujj
 árnya – összefonódva a zuhanásban. tízujjarny.
 szűkmenet.

Nagy Atilla Kristóf

Buddha szempillája, avagy irodalom és drog*

– Beszélgetőtársak Garaczi László és Krausz Tivadar –

Nagy Atilla Kristóf: A drog olyan téma, amelyről nyilvánosság előtt nem ildomos, sőt: nem ajánlatos beszélni. A tabuk eltüntetésének legegyszerűbb módja az, ha úgy teszünk, mintha nem léteznének. Szeretném, ha kerülnék minden álszentséget, hiszen a drogok egyikünk számára sem ismeretlenek. Mégsem a személyes vonatkozások az érdekesek, kezdjük annak vizsgálatával, milyen szerepet töltött be a drog a kultúra és az irodalom történetében?

Krausz Tivadar: A drogokat először Hérodotosz említi *A perzsa háború* című munkájában – legalábbis korábbi utalást nem találtam. Ő írja a szkítákkal kapcsolatban, hogy a szkíta gőzfürdők a legjobbak a világon – kipróbálta, tanúsíthatja –, mert a felizzított kövekre a nemezátor alatt nedves kendert szórnak, és azt lélegzik be. Európában ez az első feljegyzés a drogfogyasztásról.

NAK: Ha tágabb kontextusban vizsgáljuk, sokkal ősbib ez a dolog.

KT: Igen, de az írásbeliségben itt jelenik meg a drog, mint toposz.

Garaczi László: Van régebbi feljegyzés is, bár nem európai. Egyiptomban már az ie. 15. századból maradtak feliratok arra vonatkozóan, hogy mákot használtak gyógyászati célokra. Találtak egy olyan feljegyzést, amely rendkívül sok gyógyszer összetételét sorolja fel. Százötven készítményből negyven szerepel az ópium valamilyen változata.

KT: Olvastam egy cikket, amelynek szerzője azt állítja, hogy egy egyiptomi múmiában kokaint és nikotint mutatnak ki, ráadásul akkora dózisban, amit a mai orvostudomány szinte halálosnak tart. Ez megmagyarázhatatlan rejtély, mivel Egyiptom Afrikában van, a dohány meg a koka-cserje Amerikában terem. Tehát vagy kereskedtek már a két kontinens között, vagy ezeket a növényeket Egyiptomban is termesztették, de később kipusztultak. Egyesek szerint az ókori Egyiptomban alkímia útján állítottak elő szintetikus vegyületeket.

NAK: A kultúra és a drog kapcsolata tehát a prehisztórikus korokba vez. Az antikvitás idején jelenik meg a téma az írásbeliségben, hogy aztán a kereszténység évszázadaiban ismét eljelen eltűnjön. Mikor bukkan fel újra?

KT: *Thomas de Quincey* 1821-ben írta meg emlékiratait *Egy ópiumevő vallomásai* címen. Őt, mint komoly esszéistát tartják számon. Ugyanakkor a korszakos jelentőségű esszéit is ópíát-befolyásoltság alatt írta.

NAK: Ő annak a kornak a szülötte, amikor a laudánium nevű ópíát-készítményt még a fűszeres boltokban is lehetett kapni. Quincey jelentősége miben áll szerintetek?

KT: Irodalmi előkép gyanánt szolgált számos későbbi irányzatnak. A francia szimbolisták is kedvelték őt. Ugyanakkor példaértékű az a lefegyverző őszinteség, ahogy erről a sokáig tiltott témáról írt, hiszen személyes példájával bizonyította, hogy a drogfogyasztás – mégha súlyos szenvedéseket okoz is – nem vezet óhatatlanul a teljes szellemi leépüléshez, hanem új dimenziókat is megnyithat az ember előtt.

NAK: A francia szimbolisták közül kik fogyasztottak drogot, és milyen fajtát?

KT: Kétfajta anyag volt divatban akkortájt: kenderszár-mazékok, főleg a hasis – ezt állítólag a napóleoni hadjáratok során ismerték meg Észak-Afrikában, és ettől kezdve Párizs Európában hasis-központ lett – és az ópium.

Az, hogy Rimbaud tehetsége ennyire fiatalon, kamaszkorában kibontakozott, szerintem az életmódjának volt köszönhető. Ennek szerves részét képezte a drogfogyasztás is, ugyanakkor ez juttatta el a teljes kiábrándultsághoz, az elhallgatáshoz is. Kiforratlan jellem volt, amikor elkezdett drogot fogyasztani. Drog, költészet, éjszakázás, homoszexualitás, prostituáltak, abszint – ez mind összetartozott. Tudta, ebbe előbb-utóbb belepusztul: vagy a szó konkrét értelmében vagy szimbolikusan. Ezért kellett teljesen új életet kezdenie, ami számára biztosan jobb is volt. Az irodalom számára nem.

NAK: Baudelaire több verset is szentelt az ópiumnak. Mit köszönhet az irodalom a szimbolisták drogfogyasztásának?

KT: A képzelet szabadságát. A bizarr képzettársítások ekkor nyertek polgárjogot az irodalomban.

NAK: Talán ide sorolható a szinesztézia is, mikor a szag-, a szín- és hangélmények különös módon találkoznak. Sőt, Rimbaud egyenesen azt mondja, hogy zavarjuk össze az érzékeket.

KT: Igen, az bizonyos, hogy a drogfogyasztó érzékenyebb. Minden érzékszervével erősebben, finomabban – s különösen: másként – érez. Nyilvánvaló, hogy a francia szimbolisták olyan dolgokat is megláttak, megverseltek, amelyek fölött más elsiklott, mert hétköznapi jelenségeknek vélte azokat. A drog nem valamilyen idegen világba visz, hanem a valóságot egy sokkal erősebb észlelés révén hozza közelebb.

NAK: Túlzás lenne azt állítani, hogy a szinesztéziát a drognak köszönheti az irodalom?

GL: Szerintem túlzás. Mert gondoljuk el, hogy a XIX. század második felében a fejekben már akkora zűrzavar uralkodott, hogy nem kellett drogok az új kifejezési módok megtalálásához. A drogok viszont segíthettek abban, hogy biztonságot nyerjenek, visszaigazolást kapjanak ezek a különben zseniális alkotók, bizonyítandó: ezek az érzések, ezek a benyomások valóságosak, érthetőek mások számára is.

Azt viszont túlzásnak tartanám, ha a drogból vezetnénk le a szimbolizmusnak vagy az új irodalomnak a geneziséét. Aránytalanság volna.

NAK: Vannak olyan alkotók és irányzatok, akik és amelyek teoretikus módon hivatkoztak a drogra, mint irodalomszervező erőre. A beatnik-költészetre, a beat-mozgalm holdudvarára, mindenek előtt *Timothy Leary*-re gondolok itt elsődlegesen, de ne szaladjunk ennyire előre az időben. Inkább vizsgáljuk meg a hazai szimbolizmust. *Ady* írt valamit a drog témában?

KT: *Ady A magyar pimodán* című írásában bevallja, hogy másnaposan szeret írni. Ugyanakkor fájjalja, hogy a magyaroknak csak ez jutott. A franciáké a hasis meg az ópium, a magyaroké az olcsó kocsisbor.

NAK: *Ady* nem használt sohasem drogot?

KT: Morfiumot, de orvosi előírásra.

GL: Persze, ez akkor teljesen bevett szokásnak számított. Nem tartották különleges dolognak, ha az orvos fájdalomcsillapítónak morfiomot írt. Talán 1925-ben született valami egyezmény, amit az európai államok aláírtak. Ebben az állt, hogy csökkentik és korlátozzák a morfiom-felhasználást. Ettől kezdve az orvos csak kivételesen súlyos esetekben írhatta fel.

NAK: Apropos, orvos. Csáth Géza köztudottan drogfogyasztó volt. Az a radikális lépés, amit Quincey tett a világ-irodalomban, Csáth nevéhez kötődik a hazai irodalom történetében.

GL: Naplójában fantasztikusan, egyenesen hátborzongatóan tárja elő élete utolsó tíz évének történetét. De ha azt próbálnánk analizálni, hogy Csáth egyéb írásaiban miként mutatható ki az, hogy a szerző drogot fogyasztott akár írás közben, akár egyébként, akkor komoly bajban lennénk. Az ilyen analízisnek sok értelme nincs, mert a drog olyasmint nem hoz ki az emberből, ami nem lenne benne egyébként is. Tehetséget például nem ad a drog. Aki tehetségtelen, az nem lesz tőle zseniális művész, de az is meglehet, hogy egy zseniális művész semmit sem tud létrehozni, ha rászokik a drogra. Ez a veszélyes mozzanata a dolognak. Kissé bizarrnak érzem azonban, ha a drog nyomait kutatnánk egy esztétikai szempontból kiváló szövegben. Baudelaire-t sem úgy elemezzük, hogy ez itt például egy hasis-hatást mutató kép.

KT: A különféle drogok más és más érzelmi, hangulati állapotokat okoznak. Másként gondolkozik és fogalmaz az ember. Ezeket a nüanszokat – szerintem – meg lehet különböztetni. Kérdés, hogy lehet-e irodalmi hozadék egy-egy ilyen elemzésnek.

NAK: Nem tartjátok-e riasztónak azt a leépülést, amit Csáth Géza lépésről-lépésre dokumentál a naplójában?

KT: Csáth morfinista volt. Aki ehhez, vagy bármilyen más ópiához nyúl, az tudja, előbb-utóbb függőségbe kerül. Aki fiziológiai szempontból is függő, az idővel megbetegszik, végül meghal. Ő, mint orvos, pontosan tudta ezt. Én nem tudok azon moralizálni, hogy jól tette, amit tett, vagy sem. Minden ópiát gonosz. A néphit azt tartja, hogy a mák magja, mielőtt a növény kikelne, háromszor járja meg a poklot.

GL: Az indiai hagyomány szerint Buddha, hogy el ne aludjon, kitépte a szempilláját, és abból keletkezett a mák, a megvilágosodás növénye. Hosszan tudnánk sorolni a mítoszokat. Mindenesetre, Csáth védelmébe vette az ópiátokat. Híres Ópium című novellája sem más, mint a drogok apológiája. Csáth itt azt mondja, hogy egy felnőtt ember bár csak tíz évig szívhat ópiumot, utána elpusztul, de tíz év alatt mégis millió évet él meg. Sokkal gazdagabb, tartalmasabb, fantasztikusabb, mélyebb, mesésebb, titokzatosabb élete lesz, mint azoknak, akik rendre végiggürcölnek az éveket, mindössze pillanatokra vannak megistenült élményeik, ha egyáltalán vannak. Az Ópiumot akkor írta, amikor még nem volt morfinista! Noha minden bizonytalanságot tetetett már efféle tapasztalatokra, csak később kezdte el a morfin kúrát, akkor is azért, mert azt hitte, hogy beteg. Talán félelmében szokott rá.

Hihetetlenül vehemens alkat volt, egy zseniális pasas, aki nem tudta eldönteni, hogy mi akar lenni. Nem tudott behelyezkedni egyetlen szerepbe, egyetlen létmódba sem. Nagyon jól hegedült, festett, avatott zenekritikákat írt, de ideáltípusként Don Juan lebegett a szeme előtt.

NAK: Pontosán feljegyezte a napójába, hány nővel volt viszonya, hány koitusz jutott egy napra, és nagyon elkeserítette, ha ezek a számok nem úgy alakultak, ahogy eltervezte.

GL: Sőt, az is letörte, ha a szeretkezés nem olyan érzéseket keltett benne, ahogy azt szerette volna.

KT: Szerintetek az unokatestvérét, Kosztolányi Dezsőt is megkínálta morfiummal?

NAK: Találhatni erre vonatkozóan halvány utalásokat. És ne feledjétek, Kosztolányi írta ezt a négysorosot is: „*Cso-dálkozol a kokainistán, nem érted? Gondolkozz el az okain is, tán megérted.*” Különben nincs olyan érzésetek, mintha Csáth lenne Kosztolányi dionüszoszi párja, az az Esti Kornél, aki az élet teljességének kedvéért lemond az önérvényesítésről?

GT: Szerintem Csáth „drabálisabb karakter”, mint Esti Kornél. Nem egy „széplélek”.

KT: Erre a kérdésre csak akkor adhatnánk megnyugtató választ, ha Csáth tovább élt volna, és látnánk, merre tartott életútja, írói pályája.

NAK: Nem tudom elképzelni az önkorlátozó és mérték-tartó Csáthot, aki megöregedve ücsörög a kandalló előtt, kedvenc kandúrját simogatja, és az unokáinak mesél. Így azt az utat sem járta volna végig, amit az *Ópium* című novellában kijelölt magának, de klasszikus nagymesterekre jellemző életművet sem tett volna le az asztalra. Ha a lét teljességéről lemondott volna – melyben a pokol, halálközelség, gyilkosság, nemiség, erőszak mind benne foglaltatik –, akkor semmi maradandót nem hagyott volna maga után, még ezt a tévesen töredékesnek nevezett életművet sem!

GL: Igen, ez a vonzó benne, ez a mindent akarás! Ez a megalkuvás nélküli élethabzsolás, ez a vehemencia. Én sem tudom elképzelni az ötvenéves Csáth Gézát, amint átveszi a Baumgarten-díjat. Ez az életmű számomra így teljes.

KT: Ugyanakkor itt van Bourroughs, aki már elég idős... hány éves is?

GL: Hetvenfölött...

KT: Az orvostudomány jelenlegi állása szerint már ötször meg kellett volna halnia.

GL: Igen, vannak ilyen genetikai csodák. Mick Jagger is efféle.

KT: De Mick Jagger leállt.

GL: Bourroughs is leállt. A hatvanas években biztos nem chipset kajált és kólát ivott, de azt tudni kell, hogy manapság már legfeljebb füvet szippantgat, azokat is csak ünnepnapokon, keményebb anyagokat egyáltalán nem használ. Amikor használt, nem is tudott dolgozni. Nem lehet úgy regényt írni, hogy közben heroinista vagy.

NAK: Fontos ponthoz érkeztünk: a dolognak az a természetete, hogy közvetlenül a drog hatása alatt nem lehet írni, legfeljebb utána dokumentálhatod, hogy mit éltél át.

GL: Soft-drogokkal esetleg lehet irogatni, bár az ember szégyelli magát. Az nem arra való, hogy írogassál, meg magaddal foglalkozzál, és azzal törődj, hogy jó író legyél.

NAK: Közösségibb dolog.

GL: Abszolút az. Életes. Csinálni kell, menni, beszélni, röhögni, nézelődni.

KT: Egyetlen megoldást találtam rá, hogy áthozzak valamit „onnan”, de ez is csak rövid ideig működött. Diktafonnal jártam mindenhová, és bármi eszembe jutott, rámondtam a szalagra. Na, aztán a diktafonnak szomorú sorsa lett. Ott voltál te is, Atilla, Tokajban. Összetörtem. A bor – ismétlem! a bor – hatására. Öt-hat évvel ezelőtt készíttettem néhány improvizatív szöveget diktafonnal: pszichedelikus verseknek is nevezhetném. Lehet így is dolgozni, bár később nem láttam túl sok értelmét.

NAK: De utólag változtattál a felvett szövegen.

KT: Igen, amikor leírtam, sokat húztam belőle.

NAK: Hány százalék a megmaradt hasznos anyag?

KT: Nagyjából hetven.

NAK: Érdekes egy író barátom esete. A nevét nem említtem, mert nem hatalmazott fel rá. Valamilyen gyorsítószert használt, és annak hatása alatt egyetlen éjszaka

megírta élete nagy regényét. Verte az írógépet, fűzte be egymás után a lapokat. Aztán elment sétálni, és mikor kiállt belőle az anyag, visszament. Megnézte a lapokat. Mindegyik üres volt, csak az utolsó közepén állt két szó: EZ VAN. Ennyire önelégséges világba jut az ember? Ha minden külső megnyilatkozás feleslegessé válik, nem gátolja a drog végső esetben a kreatív hajlamokat?

GL: Ha valaki komolyan rajta van egy anyagon, akkor valószínűtlen, hogy a karrierjével foglalkozzon. Nem lehet így az önérvényesítéssel törődni, mert az ember más módon él, más világok érdeklik. Persze, akadnak kivételek. Például a brókerek reggel szippantanak olykor egy kis kokót, ha nagyon fontos nap elé néznek.

NAK: Az intuíció miatt?

GL: Nem, egyszerűen jobban oda tudnak figyelni, koncentráltabbak, nem fáradnak el. A business-világban, Amerikában, általában a kokain használata. De csak a kokaint vagy az amphetamin egy speciális fajtáját alkalmazzák. Ezeket a drogokat erre kísérletezték ki. Ha nagyon fontos tárgyalásba kezdesz, ha nagyon oda kell figyelned, ha sokáig fent kell lenned – negyven vagy ötven óráig akár –, jók ezek a szerek. De csak erre használják őket. Tulajdonképpen nem lehet azt mondani, hogy ezek az üzletemberek drogosok, mert tényleg nem azok.

KT: Viszont meghalnak negyvenévesen menedzserbetegségben, elviszi őket a szívinfarktus.

NAK: Ha komoly üzleti érdek fűződne hozzá, kikísérleteznének irodalmi drogokat is?

GL: Nem tudom. Persze, szerintem a Tivadar szívesen vállalkozna erre, ha a kémiai tudományokba kissé beleásná magát.

KT: Nem hiszem. Nem szoktam droggal írni. Talán három-négy ilyen szöveget írtam négy-öt évvel ezelőtt. Különbözően sem lehetne létrehozni efféle drogokat, nincs benne üzlet. Diszko-drogot bezzeg kitaláltak: az extasy-t. Németországban, ahol technoze ne szól, ma már extasy-val szórakoznak az emberek. Allítólag több mint félmillió fiatal használja a party-drogokat. Az extasy tulajdonképpen nem más, mint egy „bonyolított” amphetamin.

NAK: Durva szintetikus anyag.

KT: Bele is lehet halni.

NAK: Volt egy időszak, a hatvanas évek, amikor a drogok fogyasztása hihetetlen méreteket öltött, kordivattá vált. Oka lehetett ennek a távol-keleti filozófiák terjedése, a rossz társadalmi közérzet, a fiatalabb generáció lázadása, életforma-váltása. Miért válhatott a beat-korszakban általánossá, miért kaphatott komoly ideológiai megalapozást?

GL: A kérdésben jórészt a válasz is benne foglaltatik. A hatvanas években a hippik és a beatnikes világában magától értetődő volt, hogy az ember füvet szív, vagy bekap egy LSD-t. Meg kell jegyezni, hogy csak ezt a kétőt használták! A heroin és a kemény drogok térhódítása a hetvenes években kezdődött. A hetvenes évek heroin-ideológiája egészen más, mint a hatvanas évek fűszívó ideológiája. Akkor még valami közösségről beszéltek az emberek. Ha „elszál” az agyam, még azt is tel tudom képzelni, hogy a fűnek valami kultúraszervező ereje lehetett. Az írók összejöttek, szívtak egy kicsit, ez különös élményekhez, közös nyelvhez, közös szemléletmódhoz vezetett.

KT: Igen, de a beat-irodalom már a negyvenes évek végén megindult, mindjárt a háború után. *Kerouac* az *Úton* ekkor írta – benzedrinnel, ami egy serkentőszer.

NAK: Mihez hasonlít a benzedrin a mai drogok közül?

KT: Speed, gyorsítószer. Talán az amphetaminhoz.

NAK: És miben különbözik a hetvenes évek drogos szubkultúrája a korábitól?

GL: A hetvenes évek kultúrája a dezillúzió jegyében

fogant. Én akkor kezdtem figyelni a világra, és úgy tűnt, hogy nagy beindulások vannak a zenében, az irodalomban. A fiatalság valami újat lát maga előtt, valami radikálisan mást akar, és az öregek hazugságairól le fogja rántani a leplet. Tehát volt egy ilyen ethosza ennek a kornak. De ma már úgy látom, hogy az igazi nagy korszak a hatvanas évek volt. A közösségteremtő erő akkor működött a leghatékonyabban (persze, a „közösség”-szónak a mai értelmezés szerint lehetnek negatív felhangjai is). A hetvenes évektől kezdve teljes szétagulódás zajlik. Kisebb csoportok jönnek létre, és ezek külön-külön artikulálják a maguk gondolatait. De nincsenek nagy, egységes gondolatrendszerek, életmód-paradigmák.

KT: Individuálisabban gondolkoznak az emberek.

NAK: És a hatvanas évek *láza* a hetvenes évek végére teljesen beépülnek az establismentbe.

GL: Másrészt viszont a szubkultúrák egyre radikálisabbak.

NAK: Hetvenhattól indul a punk. Hetvennyolctól a new wave. Érdekes, hogy a posztmodern korszakhatárát is gyakran hetvennyolc táján szokták meghúzni. A „nemzedéki gondolat” eltűnik a nyolcvanas években.

GL: Igen, emlékezz csak vissza Ginsberg verseire...

NAK: ...Láttam nemzedékem legjobbait romokban herverve...

GL: ...ott még nemzedékről beszél, bár negatív előjellel: arról van szó, hogyan pusztult el, bomlott szét ez a generáció. De ő mégis felhatalmazva érzi magát arra, hogy egy egész nemzedék nevében szóljon. Láta, mint egy vész, hogy egy korszak, egy gondolkodásmód tragédiája miben rejlik.

NAK: Számotokra jelentett valami segítséget az írásban, hogy drogokhoz forultatok?

KT: A Lacit kellene megkérdezned, mert *Nincs alvás!* címmel út egy könyvet.

NAK: Miért ez lett a kötet címe?

GL: Az éberségre való felszólítás nagyon régi toposz az irodalomtörténetben és a filozófiatörténetben is. Allítólag Szókratész azért beszélt a kakasról a halála pillanatában, mert az éberség fontosságára figyelmeztette az emberiséget. Nem azért választottam ezt a címet, mert az amphetamint akartam propagálni. Ez legfeljebb csak a hatodik jelentés lehet.

NAK: Mi a másik öt?

GL: Szabadonválasztott...

KT: Mindenesetre a virrasztás is *előidéz* módosult tudatállapotokat. Ha valaki rendszeresen virraszt, pontosabban érzékeli a külvilág ingereit, sőt, vizionárius élményei is lehetnek.

GL: Az élet az, ami módosult tudatállapotokat idéz elő! És fontos hangsúlyozni a kábítószerrel kapcsolatban, hogy nem történik misztikus dolog, csak az kerül a felszínre, ami lesüllyedt a tudattalanba. Az ember az értelmi képességeinek talán csak öt százaléka használja. De bármilyen külső segítség nélkül aktivizálhatjuk az agyunk többi kilencvenöt százalékát. Fantasztikus élményeink lehetnek drogok vagy alkohol, vagy más segédeszközök nélkül. Ezek a szerek annyiban egyszerűsítik a dolgot, hogy az ember pontosan megtervezheti az éjszakáját: mikor akar meditálni, elmélyülni, vagy mélyfúrást végezni a lelkében, de nem hiszem, hogy így egy másik világba kerülnél.

NAK: Gondolom, Tivadar, te másként gondolkodsz erről, hiszen a drogoknak kultikus-rituális jelentést, transzcendens erőt tulajdonítasz.

KT: Szerintem ezeknek a növényeknek és kristályoknak nemcsak fizikai megjelenése, hanem szelleme is van. Az emberi lélek pedig kommunikációba lép a növények és kristályok szellemével. A kölcsönhatásból származik az a

elki élmény, amiben a drog részesít. Ezért voltak ezek a kezdetektől – a sámánizmus korától – szent növények, amelyeket csak rituális keretek között és csak a beavatottak használhattak. Régen is volt korlátozás. Akit a sámán nem avatott be, az nem élhetett a droggal, mert kivetette magából a közösség.

GL: Erről van szó: régen úgy használták a drogot, hogy volt valamiféle kontroll. A mai kor „kontrolltalanságában” tényleg van valami démonikus és ijesztő. A hivatalos ellenőrzés és tiltás rendszere viszont nem elég átgondolt.

NAK: Sokszor esetlegesnek tűnik, hogy miért éppen ott, és miért éppen úgy húzzák meg a társadalmi tőrés-határt.

GL: A kultúra, amelyben élünk: alkoholkultúra. A bornak riválisa a drog. Ráadásul sokkal olcsóbb, tehát itt az üzleti érdekek is közbeszólnak.

NAK: A bor: Jézus vére. Egy keresztény alapokra épülő kultúrában semmilyen drog nem rivalizálhat az alkohollal.

KT: Jézus Krisztus első csodája az volt, hogy a kánai menyegzőn a vízből bort teremtett, az utolsó emberi gesztusa pedig az, hogy a bort saját vérenek nevezte. Noé első dolga sem volt más, mikor az Araráton kiszállt a bárkából, hogy leszúrt egy szőlővesszőt.

GL: A legkülönösebb az, hogy a drogüldözők a legnagyobb piások.

KT: Nem értem, miért kell az alkoholt a többi droggal szembe helyezni.

NAK: Nem mi tettük, hanem a kultúra.

KT: Igen, de a különféle kultúrákban megfordulnak az előjelek. Mohamed a bort üldözi, a hasist nem.

GL: Igazán nem is támogatja. Csakhogy azon a vidéken terem a „jó anyag”, ezért szívják az arabok.

KT: Tulajdonképpen minden vallás a mértéktelességet tekinti alapvetően bűnek.

NAK: Igen, ez nagyon fontos pont: a mérték problematikája. Azt mondtad, Laci, hogy a kontroll elvesztése az igazi tragédia manapság. De mi a helyes mérték? Mit szólna Konrád György javaslatához, hogy legalizálják a könnyebb drogot?

GL: Jelen pillanatban úgy tűnik, hogy a világon egyáltalán nincs semminek mértéke, így ez a görög fogalom teljesen elveszítette az értelmét. Ebből a szempontból nem lóg ki a sorból a kábítószer ügye sem. A jog és az élet viszonya itt is ugyanolyan elasztikus, megfogalmazhatatlan, mint más esetekben. A magam részéről örülök, hogy nem vagyok olyan helyzetben, és feltehetőleg nem is leszek soha, hogy ebben a kérdésben nekem kelljen döntenem.

NAK: Egyetértek veled, megtoldva azzal, hogy a jog és az erkölcs elvárásai nem csak hogy nem fedik egymást, hanem olykor ellentétesek is egymással. A kábítószerfogyasztás – véleményem szerint – erkölcsi szempontból neutrális dolog.

De folytassuk mással. A közelmúltban új irodalmi, művészeti irányzat jelent meg, a cyberpunk, amely nem tartozik a magas művészethez, az elitkultúrához. Leggyakrabban a filmvásznon találkozunk vele. Általában negatív utópiákról, világvégéről, atomháború utáni állapotokról van szó. Az erkölcsök, a kultúra teljes leépüléséről. A filmek általában teljesen lepusztult és tönkretett környezetben játszódnak, a háttérben mindig hatalmas technikai apparátus mozog. A cyberpunk-irodalomban nagy szerepet kapnak a szimulátorok, amelyek – mintegy a drogot pótlandó – a legkülönösebb illúziókat keltik a szereplőkben. Elkövetkezhet vajon az az idő, amikor a drogot, sőt, a szexet, az életet, az irodalmat is érzelmi-érzéki szimulátorok, kibernetikus gépek helyettesítik majd?

GL: Lehet, hogy ez máris így van, csak nem tudunk róla. Elképzelhető, hogy az egész életünket úgy éljük le, hogy egy asztalon fekszünk, s az összes érzékszervünket

különféle ingerekkel bombázzák. És amikor drogot vesz be, akkor sem drogot, csak valami placebót.

KT: Meg kéne írnod egy elbeszélésben.

GL: Írtak már hasonlót.

KT: Mindazonáltal, ha az agyunk eddig kihasználatlan kilencvenöt százalékát is mozgósítani tudjuk, meglehet, hogy a módosult tudatállapotok lesznek természetesek, és egy ilyen – általad felvázolt – cyber- vagy acid-világban fognak élni.

NAK: Megóvható-e a kultúra egysége, ha ennyire „kitágul” a tudat?

KT: Akkor jobb lesznek az emberek, gyorsabbá válik a kommunikáció köztük.

NAK: És egy ilyen világban helye van az irodalomnak?

KT: Persze. Mindennek.

NAK: Az írásbeliség konzerválja a nyelvet, megmerevíti a fogalmi gondolkodás formáit, megnehezíti, hogy a világ jelenségeiről alkotott elképzeléseink gyorsan változzanak, és kellő rugalmassággal kövessék a valóság érzéki ingereit. Nem lehet, hogy az agy gyenge kihasználtságáért az írásbeliség is felelős?

GL: A beszűkülés már az írásbeliség kialakulása előtt több százezer évvel elkezdődött, ha hinni lehet a mítoszoknak. Az írásbeliség inkább fantasztikusan gazdaggá tette az emberiség kultúráját. Talán túl gazdaggá, áttekinthetlenné.

NAK: Nem erre gondoltam, hanem a látvány a közvetlen érzékelés primátusára. Például a drog is vizuális zsilipeket tör át – elementáris erővel –, tehát ott lappang valami igazán lényegi, valami igazán atavisztikus.

GL: Nekem a nyelvi tapasztalatok ugyanolyan fantasztikusak voltak. Pontosabban: a kommunikáció. Döbbenetes kommunikációs mezők jöttek létre, ésszerűen megmagyarázhatatlan összhang alakult ki közben és azok között, akikkel együtt „utaztunk”.

NAK: És ezek valós dolgok voltak, vagy képzetek?

GL: Valós dolgok.

KT: Ha többen vagytok, rögtön valóssá válik az egész.

GL: Igen, visszacsatolásokat kaptam. Igazolták mások, hogy ők is ugyanazt érzik, ugyanazt élik meg, és „veszik az adást”. Persze, abban is igazad van, hogy mikor magánóra vettük ezeket a dolgokat, nem tudtuk rekonstruálni, hogy valójában mi történik. A szubjektív idealizmust illető kritika erre is vonatkozik. Lehetetlen bebizonyítani, vagy egzakt módon dokumentálni, hogy mi folyik ilyenkor. Csak az tudja, aki benne van, az pedig a drog befolyásoltsága alatt áll, tehát nem hiteles, amit mond. De a drogokban – vagy hát nem is a drogokban, hanem magában az életben – az a fantasztikus, hogy állandóan olyan hatások érnek, amelyeket nem tudsz racionalizálni.

NAK: Maga az élet is ilyen. Sőt, tovább megyek. A szolipszista szemlélet szerint mi sem vagyunk itt, a stúdió sem, ahol most beszélgetünk, sőt ez a beszélgetés sem létezik...

GL: ...meg a hallgató sem...

NAK: ... sőt, az olvasó sem, akinek írott formában mindez a kezébe kerül majd. Végzőnnek nem is lenne rossz.

GL: Várjatok, egy fontos dolog kimaradt. Mikor azon gondolkoztam, hogy milyen kapcsolat van az írás és a drog között, akkor ugrott be, hogy a recepthamisító az, aki a legszorosabb kapcsolatban áll mindkettővel, mert effektíve írnia kell, hogy megkapja a drogot. Gyakorolnia kell az aláírást, betűket kell kaligrafálnia, mert csak úgy jut az anyaghoz.

NAK: De többet kap az írásért, mint mi.

GL: Igen, két évet.

*A beszélgetés eredetileg a Magyar Rádió számára készült, és a Kossuth adón hangzott el.

TRICEPS
ÉHSEGGÖNYV
(RÉSZLETEK I.)

MOTTO I.

MILTEN AZ ÉHÉZÉS?
OLTAN, AMILTEN TE VAGY,
ÉS MILTEN VAGYOK ÉN?
(BANALITÁS/18.)

MOTTO II.

MOZAIK-NAPLÓT KÉSZÍTEK, MERT AZ IDŐ - ILTEN,
SEMMI SEM LINEÁRIS A FOLTAMATÁBAN, A FOLTAMAT MINT OLTAN,
NEM IS LÉTEZIK.
MILLIÁRDONTI MOZAIK KALEIDOSZKÓPIJA, AMIBE CSAK FÉL SZEMMEL
TUDUNK BEKUKKANTANI.
ÉS MINDIG MÁST LÁTUNK.
ÉS MINDIG MÁST LÁTUNK, MINT MÁSOK.
(MOZDULAT/28.)

→ (II) BANALITÁSOK ~~██████████~~

NAPKÖZBEN KÉTSZER IS ELSZUNNYADTAM A PADLÓN.
AZT ÁLMOGTAM, EGY PILLANATIG, HOGY KETRECBEN ALSZOM,
A PADLÓN.
(ÁLLOMKETREC/14.)

FURCSA, HOGY ITT KÉPTELLEN VAGYOK A MŰVÉSZETRŐL ÍRNI.
TALÁN AZÉRT, MERT MINDEN PILLANATBAN AZT ÉLEM.
"FURCSA, AKI DARÁZSAKRL ALMODIK" - SÜGÖJA KATI.
"FURCSA, AKI DARÁZSFÉSZTEKKEL ALMODIK" - SÜGÖM ÉN.
(DARÁZSMŰVÉSZET/23.)

AZ ÉJSZAKA HALLOTTAM ISTEN DÖRMÖGÉSÉT.
A VÖRÖS TÁRLÓ FEDELET FARAGTAM, A 9-K TÜNDERBORDÁT,
AMIKOR A SZÖG ALATT PORLÓ FÁBÓL RÁMDÖRMÖGÖTT.
GÖCÖGÖTT, MÉLY BASSZUSBAN.
MULATTATA, HOGY MULATOM AZ IDŐMET.
ABBAN A PILLANATBAN MEGÁLLT A KEZEMBEN A SZÖG.
MULATTATA, HOGY MULATOM AZ IDŐFÉT.
RÁFIGYELTEM. A NASAM SEM KORBOTT TOVÁBB.
PERCEKIG HALLGATHUNK. AZUTÁN FOLYTATTAM A VÉSEST,
DE A HANGJÁT MÁR NEM ADTA HOZZÁ.
(ISTENMŰLAT/25.)

2/ ÉHSEGGÖNYV (I)

→ (I) MOZDULATOK ~~██████████~~

EMBRÍÓPÓZBAN FEKSZEM, A SZÍVEMEN, A MŰMIÁBAN.
BAL TENYÉRESEM A FEJEM ALATT NYUGSZIK, BELÉSIMUL
A HOMLOKOM, JOBB KEZEMET, TENYÉRREL FÖLFELÉ,
A COMBOM KÖZÉ SZORÍTOM.
LASSAN RINGATOM MAGAM. KORA HAJNAL VAN.
(EMBRÍÓSZORÍTÁS/14.)

FIGYELEM A VÖRÖS RÓZSÁT.
MÉGFONNYADT, HÁROM NAPJA ELKAPTA A NYAKÁT -
PONTOSAN A BÍMBÓ ALATT - A FEKETE SZÁRADÁS.
→ LÓG A FEJÉ, LEFELE NÉZ, A CSERÉPBÖGRE ÁSVÁNYSÁVJAI
KÖZÉ.
→ BIZOM BENNE. É AZ EGYETLEN IGAZ TANÚM EBBEN
A FÖLDMÉLYI UTAZÁSBAN,
ÉS MIINT A SZAMURÁJÓK MÁTKÁJA:
VEGIGNÉZI NEMÁN A SZÉPPUKMAT, ÉS CSAK AZUTÁN
VÁGJA ÁT A SAJÁT TORKÁT -
(NÉZVÁG/25.)

IDEKÉREHTEM HAMVAS KÖNYVET, AMELYBEN MILAREPÁRÓL ÍR.
KIDERÜLT, AMIT SEJTETTEM: AZ ASZKÉTA A MÁGUS.
TELSÉS APÁTJA FOGOTT EL. MIT...
→ VAK UTAZÓ VAGYOK, LEFÜGGÖNYÖZÖTT KABINBAN, AZ ÉJTSZAKAI
VONATON,
NEM LÁTOK SEMMIT, CSAK ÖNMAGAMAT.
NEM HALLOK SEMMIT, CSAK A SÜKET ROBOGÁST.
MINDENRŐL TUDNÉK BESZÉLNI, DE SEMMIRŐL SEM TUDOK.
(MIT/30.)

IV. KICSI DOLGOK

NEM ENGEDTEM, HOGY ÖSSZETAKARÍTSÁK VAGY SZÉTTAPOSSÁK
A LEÉGOTT GYUFASZÁLLAKAT, AMELYEK KATI KÖLTÉMÉNYEI
UTÁN MARADTAK A PADLÓN.
AMORF ALAKZATOKBAN HEVERNEK A BETONON:
FEKÉR ÉS FEKETE A SZÜRKEN,
A LÁTÁNYUK MEGNYUGTAT.
→ A REND ÉS HARMÓNIA ÉRZÉSEVEL TÖLT EL.
AZ ELLOBBANT LANGOCSKÁK PEDIG MELEGITIK ELGEMBEREDETT
VÉJÁIMAT.
(GYUFASZÁLLAK/23.)

PILLANATOK, AMIKET RAJTAM KIÜLT SENKI SEM ÉSZLEL,
ÉS NEM IS FOG ÉSZLELNI SOHA.
SEM VIDEÓ, SEM FOTO, SEM POLAROID, SEM NAPLÓEGYZET,
SEM RAJZ, SEM VÉSET NEM ŐRZI - CSAK A MEMÓRIÁM.
→ A ZSEBKÉS PENGEJÉBEN VISSZATÜKRÖZÖDŐ, VÖRÖS
FILCVONALAK, A MENNYEZETI NAPOKBÓL -
↓

IDŐNKÉNT KINULLIK A TÉGLAFAL FUGÁIBÓL EGY-EGY KIS
DARABKA, SZÁRAZ MALTER, ÉS IDEGENÜL ZÖRÖGVE LEPEREG
A PAPIRSZÁRNYAKON.
LÁTOGATÓIM NYENKOR MEGREITENVE KAPJÁK FEL A FEJÜKET,
DE MÁR EGY SZEMPILLANTÁS MŰLVA ELFELEJTİK,
PEDIG EZEK KÖZMIKUS ÉRZÉSEK.
PÁRAN A VAKOLAT - FELRIAD EGY SZÜNTÖG - EN FELEKAPOK -
MINDHÁRMAN ELCSÖNDESÜLÜNK.
(VAKOLAT/25.)

30/31. MÉRZ

Kuklay Antal

LÉVI MÁTÉ KETTŐS KÖNYVELÉSE

Ki lehetett ez a Lévi, és mért éppen őt szólította meg Jézus? A neve mutatja, hogy az előkelő papi nemzetséghez, a levitákhoz tartozott. A zsidó nép ősatyjának, Jákobnak tizenkét fia volt. Az ő nevüket viselte a tizenkét honfoglaló törzs. Az ígélet Földje felosztásakor Lévi törzsének nem osztottak földet, mert az ő dolguk a szent sátor és az oltár körüli szolgálat volt. Őket illette az áldozati adományok egy része és a többi nemzetség termésének tizede. Később belőlük került ki a királyi udvar tisztviselő gárdája, a „királyi papság” is. Ha eljön a Messiás Király, és helyreállítja az ország rendjét, az országét, melyet most a rómaiak tartanak megszállva, és irányítanak császári hivatalnokokkal, az ő „nemesi előjoguk” lesz az oltár és a trón szolgálata. A papi törzsből való származás öntudata a mai napig él a zsidó családokban. Ezért választottak „L” betűvel kezdődő vezetékneveket, amikor a Monarchiában német vagy magyar név viselésére kötelezték őket. Gyermeküknek igyekeztek a legjobb nevelést biztosítani. Közülük került ki a legtöbb írásmagyarzó, a Biblia ismeretében jártas rabbi, és sokan tartoztak közülük a vallásos hagyományokat leghűségesebben ápoló zsidó közösségekhez, a farizeusok csoportjához. Az ígélet Földje legészakibb tartományában, Galileában, a Genezáreti tó nyugati partján, a nagy karavánút mentén épült város, Kafarnaum polgára, Alfeus is büszke volt levita származására. Feleségével nagy izgalmal várták az elsőszülött fiúgyermeket, akiben majd tovább él nemzetségük, s amikor megérkezett a gyermek, kettős névvel Lévi Máténak: Isten ajándékozta levitának nevezték el. Az iskolában a fiúcska beváltotta a szülők reményét. Kiváló volt a Biblia és a nemzetségtáblák, a családok származási rendjének ismeretében és a számok tudományában, ami szintén nagyon fontos volt. Isten tehát nemcsak a szavak, hanem a számok nyelvén is üzent az embereknek. Ennek a titkos üzenetnek, a kabalának a megfejtése volt a tudós rabbi egyik fő munkaterülete, a számmisztika. Nem szólva arról, hogy a számolásnak a szent szövegek hitelesítésében is fontos szerep jutott. Nehogy a másolók kihagyjanak, vagy betoldjanak egy szót, a rabbi megszámlálta, hogy a negyvenöt szent könyvtelercs mindegyike hány betűből áll, s mely szó melyik betűje a középső. Ha elkészült egy másolat, előlről is hátulról is elszámoltak az utolsó betűig. Ha ez nem volt a helyén, jelezte a hiányt vagy a többletet. A legfontosabb azonban a szent hagyományok ápolása volt: az imaórák betartása, az ünnepek és a szombat megünneplése, a szent ruhák, bojtok, a Szentírás szavait rejtő imaszíjak viselése, a rituális mosakodások és lemosások, amellyel az igaz hívő tisztává, *kóserre* teszi önmagát, ételét és edényeit. A gyermekek borzadva fordultak el a tisztátalan, *tréfli* ételektől: a disznóhústól, hullóktól, állati vértől, és mélységesen megvetették az alja népet, a tudatlan és tisztátalan tömeget, akik nem ismerték, és nem tartották be a szent szokások bonyolult, szigorú rendszerét. A rómaiakat és csatlósaitak nemcsak megvetették, hanem teljes szívükből gyűlölték, hiszen bálványaikkal meggyalázták a Szent Földet, és megszegték az Istennel kötött Szent Szövetséget.

Lévi Mátét is erre nevelték. Társaival együtt kántálta a szent szövegeket, számolta a betűket, de valami hiány-

érzete volt. Mintha a betűk mögött hiányzott volna az élet. Ha tehetete, kiszökött a tópartra, hancúrozott, horgászott a halászyerekekkel. Tágra nyílt szemmel figyelte, hogyan állnak meg a város kapujánál a jeruzsálemi, a tengeri vagy a libanoni úton érkező karavánok, s a kis asztalaik előtt ülő vámosok hogyan számlálják meg, mennyi aranyat, tömjént, mirhát, aloét és nárdusz olajat, borostyánt, hány köteg juhbórt, gyapjút vagy szövetet hoztak; ennek a sok holminak mi az értéke, s hány sékel vámot kell fizetniük a császárnak és a városi előjáróságnak. Láta, miként kóstolgtatják a messi ki keletről hozott édeségeket, különös ételeket. Tátott szájjal hallgatta a tevehajcsárok elbeszélését távoli városok csodálatos épületeiről, gazdagságáról, vagy az utasok beszámolóit a szomszédos városokban történt eseményekről. Néha összeakadt a pillantása egy-egy, a tevehátról a fátyol résein át rátekinő fekete szempárral, és beleremegett. Ha török, ha szakad, meg kell ismernie ezt a világot, minden titkával és örömeivel! Hiába tiltották, fenyítették. Mikor elérte nagykorúságát, az egész várost megmozgatta a botrány híre: a rabbijelölt papfiú elszegődött vámosnak. Iskolatársai átmementek az út túloldalára, elfordították a fejüket, vagy köptek előtte, ha találkoztak vele. Ilyenkor megtapogatta az övében csüngő erszényét, s elhatározta, hogy ő lesz a város leggazdagabb *polgára*.

Apránkint elleste a szakma fortélyait. Hogyan kell tévedni a tevék, bálák megszámlálásakor, hogyan kell szemtet hunyni egy kibontatlan zsák vagy túsó fölött, hogyan kell észrevétlenül csúszópénzeket elfogadni vámkedvezmények fejében, hogyan kell a római tisztviselőket megvesztegetni, hogyan kell „kettős könyvelést” vezetni a beszédett és a kincstárnak befizetett összegekről.

Valami mégis hiányzott az életéből. Az átmulatott éjszák után a felkelő nap fényében a tó vizéből egy üres szempár tekintett rá, s belülről hallotta a kérdést: „Most boldog vagy? Ezt akartad?” Ilyenkor egész nap rosszkedvűen számolta az ezüst sékeleket.

Aztán a tóparti emberek egyre többet kezdtek beszélni a názareti rabbiról, aki más, mint a többi írásmagyarzó. Szóbaelegeedik a halászokkal, beül a bárkájukba, velük eszi a nyárson sült halat. Kézrátétellel bénákat, vakokat, leprásokat gyógyít. Igazi csodarabbi, és mégis mindig vidám, mindenkihez barátságos. Nem visel imaszíjat, koszos gyerekek csüggenek rajta, s ő mesél nekik meg a közönséges, tanulatlan embereknek, akik csillogó szemmel hallgatják naphosszat, megfedkezve ételről és italról. Nem számolgtatja az Írás betűit, sem az ezüst sékeleket. Mégis mindent tud, és elégedett. Mi lehet a titka, mitől boldog?

Amikor egy nap Jézus megállt előtte, torkában dobogott a szíve.

– Lévi Máté, kövess engem!

– Megyek, Uram! De hadd búcsúzzam el a barátaimtól.

– Ha meghívsz, mi is elmegyünk. Halat majd viszünk, csak gyűjtsetek jó sok rozsét, és faragjatok szép, egyenes nyársakat!

Valahogy így indulhatott Szent Máté evangélista karrierje, s talán néhány barátjáé, akik igazán boldogok akartak lenni.

Ezek után pedig kiméne, és láta egy Lévi nevű Publikánust, ki az adószedő helyen ül vala, és monda néki: Kövess engemet.

És az mindeneket elhagyván, felkele és követé őtet.

És Lévi nagy lakodalmat szerze néki az ő házánál; és vala ott Publikánusoknak nagy sokaságok, és egyebeknek, kik ő vélek letelepedtek vala.

A kik pedig azok közül írástudók és Farizeusok valának, zörgölődnek vala az ő tanítványai ellen, ezt mondván: Miért esztek és isztok a Publikánusokkal és a bűnösökkel?

És felelvén Jézus, monda nékik: Nem szűkölködnek az egészségesek orvos nélkül, hanem a betegek.

Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket a megtérésre.

Azok pedig mondának néki: Mi az oka, hogy János tanítványai gyakorta böjtölnek és imádkoznak, hasonlatosképpen a Farizeusok tanítványai is; a te tanítványaid pedig esznek és isznak?

Ő pedig monda nékik: A vagy mívelhetitek-é azt, hogy a vőlegénynek baráti böjtöljenek, míg vélek vagyon a vőlegény?

Eljőnek pedig a napok, mikor elvetetik ő tőlük a vőlegény, akkor böjtölnek az napokban.

KARÁCSONYI MENÜK

Menü I. DEM 50.-

Magyaros libamájсалта

Tengeri halleses
sáfrányjal izesítve

Pisztáciás gesztenyével töltött
pulykamellfilé édes burgonyával

Mákkéremmel lölött pulacsinca
szilvával

Menü II. DEM 55.-

Fácánérőleves tojás kocsonyával

Posztrozott halatoni fogasfilé
pezsgőmártással

Lhamájjal töltött hmrjúszerűlt
gesztenyás csésze gombákkal

Karácsonyi puding
baca újs-lejszines öntettel

Menü III. DEM 60.-

Túrkonyos ráksaláta

Derített ökörszékely-leves

Bélszínjává libamájás gesztenye mártással
vöröshoros aszalt szilvával

Melég túrókrém puding
vanília rabayonnal

Kosztolányi Dezső

EBÉD

Délben az alagút budai oldalán egy ember ebédel.

Ebédje nincs a kezében, sem az ölében, sem a tányérján, hanem a járdán, a puszta földön. Valaki ételhordóban vihette, kiloccsantotta, s ott hagyta. Ez az ember pedig, aki kilépett az alagútból, egyszerre megpillantotta a gazdátlan ebédet, melyet valamely jótékony tündér pottyantott le ingyen, töprengett, majd lekuporodott, kivette bicskáját, és pengéjével egyenként emelte szájához a falatokat.

Káposztafőzelék volt, borjúföltéttel s túrós metélt. Sajnos, a kenyér hiányzott hozzá. De az étel oly szerencsésen esett le, hogy az egyes fogások alig keverőztek össze, külön kis kúpocskákban púposodtak, s egyáltalán nem sározódtak be a járdán, mely mintegy terítetlen asztalul szolgált, mert a káposzta legalsó rétege természetes tányért alkotott alájuk. Nem volt ez utálatos, csak furcsa, végtelenül furcsa. A káposzta vékony pántlikáin zsír fényesedett, a borjúhús csiklandozta az orrot, a túrós metélt még gőzölgött. Nyilván többen is megkívánták, mikor elhaladtak mellette, de hiányzott belőlük a bátorság és őszinteség, hogy ösztönüket követve leguggoljanak, és fölfalják.

A járókelők megálltak. Noha éhesek voltak, és otthon már várta őket a párolgó leves, bámulták a jelenetet. Nincs nagyobb gyönyörűség, mint evő embert szemlélni. Amint mozog az ajka, az állkapcája, a homlokcsontja, amint rág a foga, s szájában nyál csorran, mi is részeseivé válunk a táplálkozás mindennapi, unhatatlan örömének, s lélekben jóllakunk. Az ember nem sietett. Lassan kanyarította bicskájára az ételhalmokat, óvatosan a fény felé tartotta, vizsgálgatta, nem szennyesek-e, s titkolva mohóságát éppoly lassan és óvatosan fogyasztotta el. Mikor lenn csak egy mocskos káposztaréteg maradt, fölkelt, bicskáját megtörölgette a zsebkendőjével, és a pesti hídfő felé ballagott.

A nézők nem mindjárt oszlottak szét. Csodálták az ebéd hült helyét, a nyirkos foltot. Egy úr a botjával megbolygatta, de azt mondta, ez már ehetetlen. Aztán azon tanakodtak, hogy az ismeretlen miért szánhatta magát erre a lépésre. Minthogy vele senki sem beszélt, különböző felfogások és álláspontok alakultak ki. De a vélemény általános lett, hogy az ebéd jó lehetett, pompás lehetett, főképp az a káposzta, az a zsírtól ragyogó káposzta, melyet nem győztek eléggé dicsérni. Egyesek elmenőben vissza is sandítottak. Mosolyogtak, csóválták a fejüket, úgy rémlett, hogy egy kicsit megállították az ebédet, egy kicsit irigykedtek arra, aki megette, s egy kicsit, egy nagyon-nagyon kicsit meg is sértődtek, hogy őket nem kínálta meg.

Igen, némely emberből teljesen hiányzik a társadalmi illem.

Pesti Hírlap, 1926. április 4.

Ladik Katalin közreadja

SZÁRNYAS KETREC

– Részlet a készülő regényből –

Én negyven napig éhezni fogok, mert ma negyven éves vagyok, és mert ez a végső határ. Behegesztenek ebbe a ketrecbe, és többet nem törődöm a ti világotokkal. Lépésről-lépésre közelítek a halál felé, szembe fogok vele nézni, és ha megpillantom a tükörképemet, kilépek belőle sután. Képtelen vagyok olyan színjátékra, ami méltóan fejezné ki tehetetlenségemet és keserűségemet.

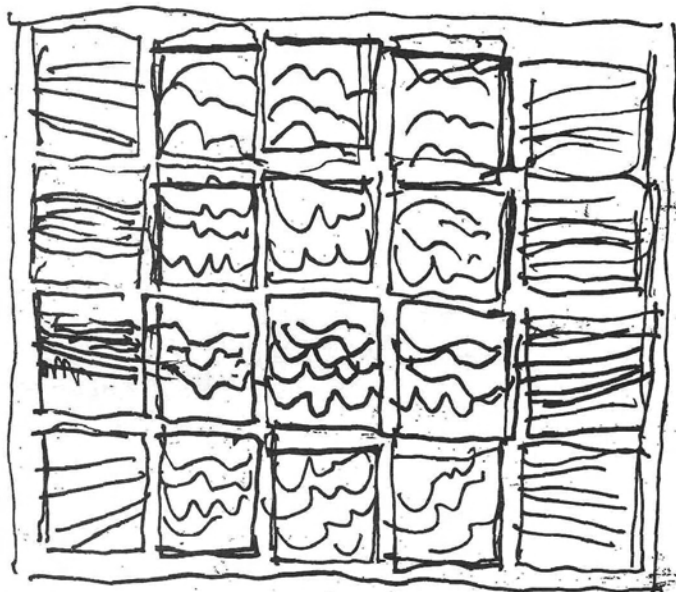
Fekete bőrkabátos, nyurga, nagyon rövide nyírt, sötét hajú, fiatalos külsejű férfi mondta ezt átszellemül arccal. Valószínűtlenül világos, acélszürke szeme mélyén tejfehér üresség. Arcbőrének feltűnő sápadtsága egy lábadozó betegre emlékeztetett. A belőle sugárzó derű, amely talán egy kifulladás euforikus hullám utolsó lendülete is lehetett, egy túlhajszolt, fáradt, de rendkívül kifinomult fejlett izomzatú férfiből áradt, és ómiatta jöttem ide, névrokonom, a jugoszláviai magyar költőnő megbízásából. Állt a sovány férfi az ódon ferencvárosi pincehelyiségben összegyűltek előtt, a kesernyés mosoly időnként eltűnt arcáról, háta mögött a nagy vasketrec, a ketrec fölött és a jelenlévők fölött hatalmas, kifeszített, fel-függesztett, nyolc szirmú, ácsolt-ragasztott papírmásé sátor. A férfi folytatta:

– Miért böjtölök negyven napig? Azért, mert férfikorom delelőjére értem, és a világot, így, amilyen, nem tűrhetem tovább. A világban-létünk szőnyegének két oldala van: a ragyogó, egzotikus szövésű élet, és a sötét, puritán szövésű halál. Mindkettőn járni kell, kannibállelkűvé válik, aki csak az egyikben áll. Én azt látom, hogy az évezred végén, közel és távol, mindenki az élet szövetét tapossa durván. És penészgombák ütötték fel fejüket az elmúlás anyagán. Holnapra elkopik ez a drága szőnyeg! Holnapra szétrohad a fél világ. Nem fegyverek és szemét pusztítják el, hanem a kegyetlenség, gyávaság és mohóság.

Felismertem a férfit, a MERLIN klub-színházában tartott rendezvényen, a CINÓBERFESZT-en találkoztunk, ő szervezte az estet. Ő a Triceps művészi álnevet viselő jugoszláviai magyar férfi, akiről költőnő névrokonom beszélt ma nekem telefonon. A férfi nagyon kimerültnek és izgatottnak látszott, de folytatta:

– Az utolsó éhezőművész sorsát Franz Kafka írta meg, én az ő nyomdokaiban haladok. Kafka művésze azért éhezett, „mert nem talált ételt, amely ízlene” neki. Én azért, mert nem találtam *életet*, ami ízlene.

Szünetet tartott, és körülnézett rajtunk. Hatvanan lehettünk. A titokzatos mosoly újra megjelent arcán.

Szemének tejfehér kútjába egyenként szippantott be bennünket. Amikor találkozott tekintetünk, úgy éreztem, hív, vezekeljünk együtt az opálszínű ürességben. Aztán egy zen-mondást itézett, ami arról szól, hogy miközben bármely pillanatban elfogadjuk a halált, sohasem választjuk azt. Végül hallgatási fogadalmat tett, és bement a ketrecbe. A ketrec padlóján *zazen* meditációs pózba helyezkedett.

Jött egy ember szerszámokkal, hegesztőpisztollyal, védőszemüveggel, és helyükre hegesztette a hiányzó vasrácsokat. A hegesztőpisztolyos ember fázós őszi darázsként kapaszkodott meg az óriás papírhártyává száradt kamillavirág kidudorodó vasrácsbibéiben. A hatalmas virág pergamentszirmait a pince hosszúkás mérete két oldalt összezsugorította, és fejünk felett, így, félig kitarulkozva várta, hogy a hegesztőpisztolyos darázs kékesfehér fénylővédékével megtermékenyítse virág-lényegét.

A hegesztőpisztoly vakító fénye miatt lehunytam a szemem, csak a jellegzetes, édeskés büzt éreztem. A füstől eszembe jutott a férjem, a hegesztés zúgásáról pedig a munkahelyem.

Marseille van a vonalban – szólt át M. gépírónő a szomszédos szerkesztőségi szobából –, egy nő keresi, magyarul beszél, de nem mutatkozott be.

Sietősen befejeztem az előző beszélgetést, és átmentem a másik telefonhoz.

– Levelek Haitiből? Nem... nem, asszonyom. Jacquesről szólnak... nem, sajnos, nem emlékszem ilyen versekre... vagy úgy? Nem Haitiből? Akkor még a mai nap folyamán megkeresem, és elolvasom őket – válaszoltam tanácstalanul.

– H á á á t i . . . z s á k ! Hátizsák! – könyörgött a női hang a zsinór túlsó végén. – Katalin vagyok, Jugoszláviából, de mos Marseille-ből beszélek, érti már? – tagolva ejtette ki a szavakat, mintha egy kisgyerekhez beszélne. Majdnem gyűgyögött is hoz-

zájuk. A költő-színész hangja a mondat végére ingerültté vált.

– Igen, értem, szabotázs – ismétlem óvatosan –, nem szabotázs, bocsanat ... szabás ... minta... szabás-minta, hízmésminta – ismétlgettem a számomra teljesen ismeretlennek tűnő szavakat. Végre eljutott a tudatomig, hogy a nálam hagyott hátizsákjában vannak azok a bizonyos szabás- és hízmésminták, amelyek a költő hangkölteményeinek partitúráját tartalmazzák. Elmondta még, hogy a Jugoszláviát sújtó zárlat ellenére, nagy nehezen sikerült kijutnia Franciaországba, és egy Kassák-émlékiállítás megnyitója alkalmából lesz egy hangköltészeti produkciója, ezért lenne szüksége a nálam hagyott partitúrákra. Kiváltképp a *Csendélet halakkal* című go-belinmintája kellene. Lelkemre kötötte még, hogy ma este feltétlenül menjek el a Triceps álnevet viselő barátjának performanszára, aki negyven napos börtbe kezd egy ferencvárosi pincében.

A telefonbeszélgetés közben többször is benyitott a főszerkesztő. Miután befejeztem a telefonálást, bejött, és sajnálkozva jelentette ki, hogy két hét múlva megszűnik a munkaviszonyom a hetilapnál. Szavait megértettem, mégsem jutottak el a tudatomig. Éreztem, nem meggyőződésből, hanem külső kényszer hatására foszt meg munkahelyemtől. Zavarát feloldandó, udvarias, rövid szavakkal segítettem át kínos mondanivalóján. Mintha nem is rólam lenne szó.

Örültem, hogy férjemet nem találtam otthon. A nyelvem beragadt, nem bírtam beszélni. Lefeküdtem.

Miután befejeződött a hegesztés, kinyitottam a szememet. Egy fiatalember állt elénk, és arra kért bennünket, hogy egy általa megadott hangot zümmögjünk kitaratóan, míg ő egy ósláv szakrális melódiát énekel. Zümmögtünk, ő pedig énekelt. A zümmögéstől, de a hidegtől is, bizsergés, majd remegés járta át testem. Jól esett a hatalmas kamillavirág szirmai alatt összeszorulni az emberekkel, akárha fázós madárfiókák lennénk egy repülésre készülő, groteszk gipszmadár védelmet nyújtó szárnyai alatt. A délutáni álmom jutott eszembe:

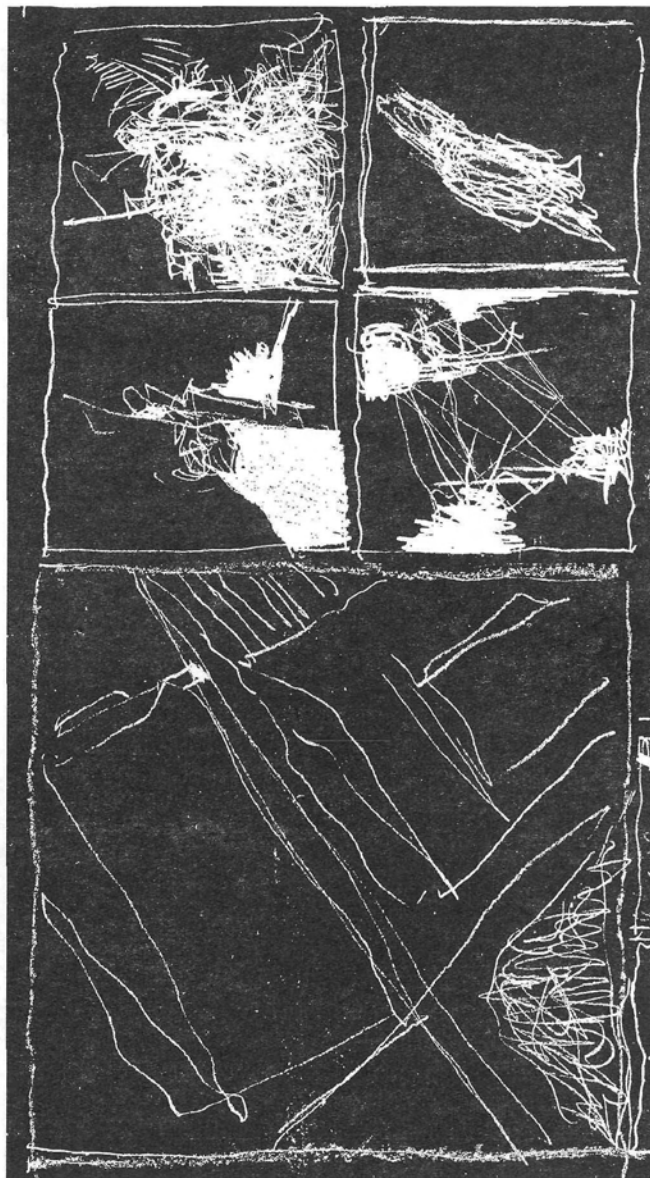
Fekszünk egymás mellett, a költő és én. Hallgatunk. Arca hosszában kettészelve. A vágás mentén elmozdul az arca, mintha tükörből nézném. Vértó maszka. Szólni akarok neki a vér miatt, de nem bírok, a szám össze van ragadva. Megmarkolom hosszú, fekete haját, a haja nagy csomóban a markomban marad. Elrettenve tekintek rá. Megskalpolt koponyája vörös harmattal borítva, szeme vérben úszik, és mosolyogva figyel engem. Kiáltani akarok, de nem tudok. Ujjaimmal szét szeretném feszíteni a számat, de nem találom a számat. Félrefordítom a fejemet, megpillantom magam a tükörben: egy arcot látok, melynek nincs szája. Az orr alatt halvány bőr feszül az állkapocsra. Felkelek, letakarom a tükröt, ránézek arra a nőre, aki az ágyamon fekszik, vihog, és a fogait mutatja. Engem hív. A markomban levő hajcsomót az arcába vágom. Elszégyellem magam durvaságom miatt, és megvakarom a fejemet. Éles fájdalom

mat érzek fejbőrömön. Döbenten tapogatom koponyámat: nincs hajam! Kezemre nézek, megpillantom véres körmeimet.

A pincéről – melyet mindkét világháború alatt amenedékként használtak a lakók – még nem alakult ki képem. Nem tudtam tájékozódni benne. Gyér világítás, mindenütt lefejtett vakolattörmelék nyoma, és egy hatalmas homokrakás, amely egy egész helyiséget embermagasságig betöltött. Mindez a pince-rendszerben folyó munkálatokra utalt.

Le kellett hajolnom, majdnem kúszva jutottam ki a szárnyak langymelege alól. Az ósláv zsoldár alatt kibotorkáltam abba a helyiségbe, ahol az előbb még néhány jugoszláviai magyar fiatalember ásta be magát önnön lövészárkába, homokszírába, miközben szerb vezényszavakat, szerb parancsnokok és képregényhősök neveit kiáltották egymásnak a gödörből.

A lefejtett, dohos vakolat, a hegesztés szagát és az indiai füstölők illata-keverékét vittem ki az utcára magammal, amit az Üllői úton nyargaló szél sietősen kimosott belőlem, mintha egy tasak filteres tea lennék, akit egy fekete kabát tart össze.

Allen Ginsberg

ÚJ STRÓFÁK A DÖBBENT KEGYELEMHEZ

Azt álmodtam, hogy a menhelyen
A hajléktalanok
Átnéznek rajtam szenvtelen,
S kőarccal hagynak ott.

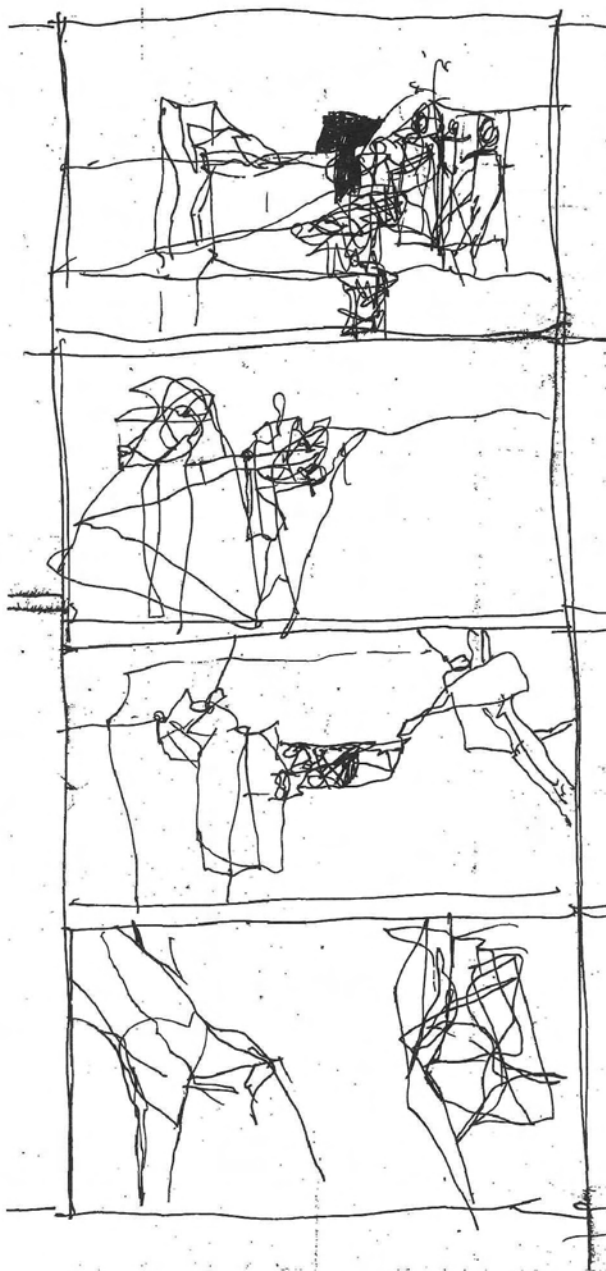
Fogadja el aprópénzemet,
Ki az utcán bujdokol,
Mint bátor jótett, jót tehet
A nyájas szó, mosoly.

Ó jaj neked, bármerre mész,
Ha sírni hallod őt,
De a szemébe nézni félsz,
Pénzt adni nincs időd.

Mosolyogj - szólni hasztalan -
Gazdag, nincstelen,
Övezze a hajléktalant
A döbbent kegyelem.

Azt álmodtam, hogy a menhelyen
A hajléktalanok
Átnéznek rajtam szenvtelen,
S kőarccal hagynak ott.

Eörsi István fordítása

A Döbbent kegyelem (Amazing Grace) híres amerikai dal, melynek szövegét még a múlt század végén John Newton írta. 1994. november 20-án a New York-i Szent Márk templomban előadták és elénekelték a vers e célra készített új változatait, számszerint hatvanhatot. Ginsberg is erre az alkalomra írta meg a maga szövegét.

Antal István

RUM

Hazánk fejlettebbnek számító, nyugati országszélén kommandósok likvidáltak egy elmebeteget. Ilyesmire – mármint, hogy hatósági közegek hivatalos küldetésüket teljesítve, kinyírjanak egy beteg emert, aki éppen a betegségének köszönhetően „magán kívül van” – a németországi náciizmus történelmi veresége óta Európában nem volt példa.

Hogy ez a rettenet éppen itt és éppen most megtörténhetett – és hogy mellesleg a késő Kádár-korszak hírhedt díszrendőre, *Túrós András* celebrálta ország-világ előtt a belső vizsgálatot követő sajtótájékoztatót –, nyilván nem véletlen. Nem lehet véletlen az sem, hogy egy *Bethlenfalvy Gábor* nevű úr a Magyar Nemzet egyik szombati számában éppen ezt az esetet, és az eset különféle interpretációs lehetőségeit találta alkalmasnak arra, hogy az úgynevezett baloldali és konzervatív megnyilvánulásokat és szemléletmódot egymással szembeállíthassa, s levonja a cinikus konklúziót: „*a baloldalinak nincs mondanivalója, nincs gondolata a halálról. A konzervatív megrendületen állhat meg a halott ravatalánál, amely újra tudatosítja benne, hogy tökéletlen világunkban a történések miértjeit csak 'tükör által homályosan' látjuk.*” S hozzáteheti: „...*adja Isten, hogy a Rumban elhunyt beteg embernek része legyen a 'színről színre' látás szívet és elmét megtisztító, időtlen élményében.*”

Eltekintek – eltekinthetünk – az utolsó mondat bődületes logikai- és képzavarától, amely még a párhuzamos időélmény kipróbált utasait is mosolyra fakasztja, hiszen egyrészt önnön költői lelkét leplezi le vele a szerző, másrészt ebben a cikkben nem az ő írásával, s annak stilisztikai hiányosságaival kívánok foglalkozni, hanem azzal a rettenetes hangulattal, amellyel ebben az országban kénytelenek vagyunk együttélni, s amelynek érzékeltetésére csak egy esemény sor logikus részeként említettem a cikket.

Ha hinni lehet *Dr. Veér András*nak, a rumi házat megközelítő különítményben nem volt orvos.

Ha hinni lehet *Túrós* és *Boдрácska* urak nyilatkozatainak, akkor az eseményeket a közlekedésrendészeti ügyeletes irányította. Ha hinni lehet az események logikátlan logikájának: ennyit ér ma Magyarországon az emberélet. Egy frusztrált, vízfejtű és szalmalábú szervezet üzemzavara bármikor kiiktathatja.

Az Objektív című tévéműsornak a lottónyertesekkel forgatott riportja a médianyilvánosság előtt bizonyította, hogy már nem tudunk, és nem is hagyjuk egymást méltósággal örülni. A rumi haláleset pedig annak bizonyossága, hogy meghalni, sőt, hogy morbid legyek, már ölni sem tudunk méltósággal. Az eset tálalásának módja pedig azt mutatja, hogy elviselni egymást – legyen az a másik papírral bizonyít-

va, vagy csak az élet természetesen rendjének logikájából fakadóan más – tudjuk legkevésbé.

Ha Hamlet ledöfi az imádkozó Claudiuszt az őt férfivá emelő történet elején, akkor nincs tragédia. Teljesíti könnyedén, amit rábízott a Szellem, és kis Hamletek meg Oféliák játszadoznak pitypangokat fújva a várkertben, amíg a papa maga is szellemmé nem lesz, vagy heringre nem halászik a kincstári nyugdíj áldásait élvezve. Csak egy futó pillanat, és oly egyszerű lett volna a tett, mint a hajnali szellentés, még maga előtt is letagadhatta volna, hogy ő gyilkolta meg az apja gyilkosát. Csakhát, persze, a cselekvés futó pillanata előtti belső óraütés az, ami megállítja az ilyen tettek előtt az Embert. Ahogy *fe Lugossy* barátom mondja: megadja magának a méltóságot. Amikor megvilágosodik előtte, hogy nem tettet kell elkövetnie, hanem megjelenítenie az önmagában élő személyt: fel kell mérnie, hogy megvan-e benne az a tett? Az állat sem bántja a bagzó, alvó vagy éppen üritő társát. A kocsmatöltelék is megvárja, amíg leütött ellenfele feláll. Hamlet nem szűrhatta le az imádkozót. Az elmebeteg viszont betegségéből kifolyólag nem hallja ezt a bizonyos belső óraütést. Nem azért, vagy nem feltétlenül azért, mert nincs meg benne – sőt, lehet, hogy annak túfokozódó ingere tartja eksztázisban –, hanem mert nem tudja, hogy amit „hall” az az. Másnak hallja. Ennek figyelembevétele és – tágan értelmezhető – kezelése egészen más jelenség, mint az úgynevezett pozitív diszkrimináció.

Kokoschka írja önéletrajzában, hogy az első világháború orosz frontján, amikor szuronya a rátámadó ellenséges katona elpusztítására alkalmas pozícióba került, felismerte azt, hogy a számára ismeretlen katonával egy egész univerzumot szüntetne meg létezni. Nem tudta megtenni, és az ő történetének ennyi a tanulsága. Ehhez semmi köze sincs annak, hogy az orosz katona nem ismerte föl a Kokoschka-ban működő univerzumot, és megdöfte őt.

Mint tudjuk, viselkedéskultúránk van. Aminek használatához nemcsak a sterilen absztrahált gesztusokat, hanem azok kontextusát is értékelni kell. Ezáltal lehet gesztusokat gerjeszteni, és lecsendesíteni. Ha azt hallom a szomszéd kertben idegeskedő anyától, hogy „Hagyd már abba, mert agyonverlek!”, akkor nem teszek feljelentést a rendőrségen, vagy nem ragadok kaszát-kapát, hogy megvédjem a rendetlenkedő gyereket, legfeljebb átszóllok neki, ha engem is idegesít, hogy tényleg ne baszogassa kalapáccsal az eternitlapokat.

Lloyd Emause, a psycho-history megalapítója írja egyik könyvében, hogy az emberek nem azt élik meg, ami történik velük, hanem azt, amit képzelnek

arról. Ez történt Rumban is. Ma már, amikor a szavak annyira nem jelentenek semmit, mint amennyire az tapasztalható Magyarországon, és az emberek önbecsülése ilyen képtelen mértékben hiányzik, a Rumba vezényelt rendcsinálók, belső gátlásaikat átszakítva szerettek volna elhinni valamit, és miután az önszugesztio sikerült, magával ragadta őket a kreativitás. Bármilyen furcsán hangzik: egy örült játszott fordított előjelű pszichoterápiát a különítményesekkel. Nem csodálkoznék, ha az indulatok elcsitulása után, az úgynevezett dolgozós hétköznapiak egyikén, egy rendőrrajt vagy egy kisebb állomást neveznének el halálból az elhunytól.

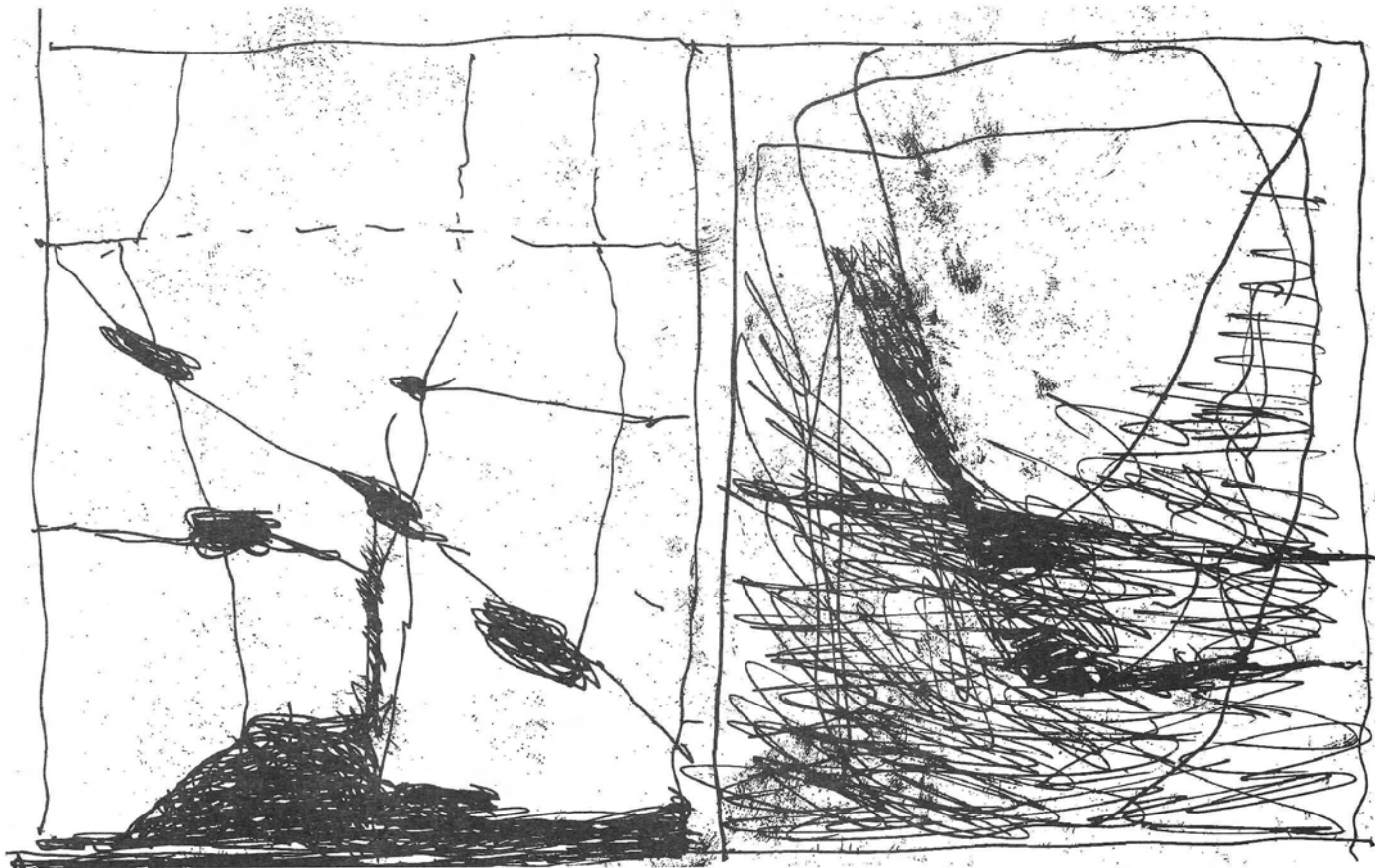
Ne beszéljünk most arról, hogy miként kerültek a rendőrök, illetve a különítményesek az elmebeteg férfi lakásába., hányszor csapott le, és kiket ért az a bizonyos fejsze, mert ezzel kapcsolatban a legkülönbözőbb interpretációk láttak napvilágot, általában olyan mértékben szaporítva a fejszecsapások számát, amilyen erősséggel szorolni látszik a gyalázatos terv kitalálóinak és végrehajtóinak nyaka körül a képzletbeli hurok. Tudniillik az eset költészete nem az akciókban rejlik, hanem a beteg ember fenyegetőzésében, miszerint gázpalackkal felrobbantja házát és saját magát. Ezzel a mozzanattal nem tudott mit kezdeni sem a rendőrség, sem a tömegkommunikáció.

„Állítsátok meg a Földet, ki akarok szállni!” – hirdették a hípszterek egy olyan történelmi korszakban, amikor a rendőr vagy kommandós egyenruha még nem zárta ki olyan fokon az empatikus képességet és fantáziát, mint manapság.

A kisgyerek, amikor becsukja a szemét, mint tudjuk, azt hiszi, hogy megszűnt létezni a környező világ. Bennszülött harcosok jeleket festenek, égetnek vagy karcolnak a testükbe, hogy távol tartsák maguktól a rossz hatalmakat. Az ősember az altamirai barlangfalra rajzolta a bölényt, mielőtt harcba indult ellette. Az öregasszony keresztet rajzol a kenyérré, mielőtt levágná belőle az első szeletet. Életünk fatális jelentőségű vagy a fatalitás emlékműmaradványait hordozó helyzeteiben megidézzük az énünkben működő kozmikus dimenziókat. A világmindenséghez való viszonyunk, az abban megnyilvánuló részességünk evidens jelekben és gesztusokban követel helyet magának, és realizálódik. Így hívjuk elő magunkból az erőt. Az elméjében beteg vagy túlérzékeny ember életének minden pillanatát fatális helyzetként vagy élményként éli meg. Ha elmerül (belevész) a reménytelenségbe, önmaga (és a világ) megszüntetésével, megsemmisítésével fenyegetőzik. Mint ahogy a gyerek és a tiszta lelkiületű felnőtt a rossz jelre rajzolt keresztel (vagy iksszel) jelzi annak érvénytelenségét.

Az ilyen típusú betegnél a görcsöt kell oldani, és nem a képzelgés abszurditását bizonygatni drasztikus vagy empatikus formákban. A rumi különítményesek civilizálatlan, barbár formában szembesültek saját életük egyik megoldásra váró konfliktushelyzetével. Ők robbantottak végül, és nem a bolond.

Nyilatkozott egyébként a tévének a szemben lévő házban lakó néni is, aki többször látta már a férfit örvjngő állapotban. Azt mondta, hogy ilyenkor adott neki egy tányér levest.

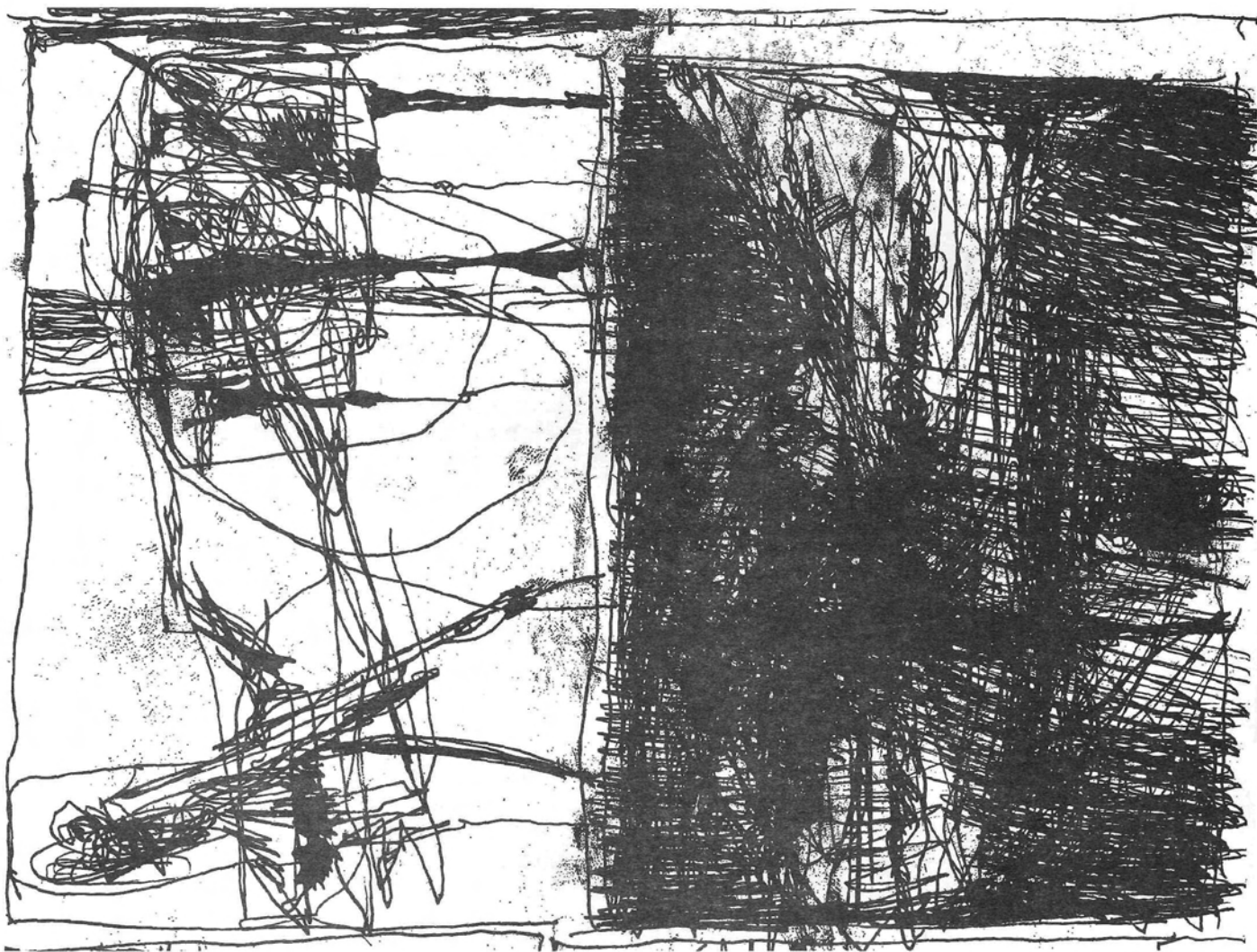

Podmaniczky Szilárd

A BESZÉD

Jó estét kívánok. Nem látok semmit. Nagyon erősen világít ez a lámpa, vagy ezek a reflektorok. Pont a szemembe világítanak, és nem látok semmit. Nem lehetne kikapcsolni? Vagy legalább egy részét a világításnak. Nem? Így nem fogom tudni elolvasni, ami a papíron van. Fejből pedig nem tudom. Csak egy kicsit, kérem, egy kicsit kevesebb fényt. Azt se látom, hogy kihez beszélek. Nem lehet? Talán jobb is így, hogy nem látom, kihez beszélek. Amikor olvasok, úgyse nézek föl. Nem szoktam fölnézni, annyira olvasok. De ebben a fényben biztosan képtelen leszek, pedig minden itt van a papíron. Három éjszaka és egy délután dolgoztam rajta, és ebben a fényben már azt is elfelejttem, mit is írtam. Azt nem várhatják el, hogy csak úgy rögtönözsek valamit, az nekem nem megy. Mindig előre meg kell írnom, amit mondani akarok. Ha tudom, hogy ilyen erős lesz a világítás, talán megtanultam volna, ahogy mondani szokás: kívülről. Csakhogy én arra készültem, hogy ma este olvasni fogom, amit éjszakákon át körmöltem. Ha nem kapcsolják le a fényt, nekem lassan úgy tűnik, provokálnak, hogy hiába dolgoztam éjszakákon át, senki nem kíváncsi arra, mire jutottam. Mert ilyenkor, úgy látszik, feltétlenül jutni kell valamire: a körmölés közbeni haladás mást se akar, mint hogy jussak valamire. Így haladok, pontosan így, a papíron. De már megmondom, papír nélkül is, hogy mire jutottam. Semmire. Semmire nem jutottam. Hiába körmöltem éjszakákon át, és előtte hiába gondolkoztam még több éjszakán át, semmire nem jutottam. Ezt szeretném most elolvasni, ha nem vakítanak el a lámpák: ezt, hogyan nem jutottam semmire. Azon az egy délutánon, amikor a helyesírási hibáimat javígtattam, akkor jutottam csak valamire: nem maradt helyesírási hiba abban, amit leírtam, és ez a legnagyobb eredmény, amit elkönnyelhetek. Ez, hogy nincs hiba, de nem jutottam semmire. Könnyörgöm, legalább egy szűrőt tegyenek a reflektor elé. Hiába könnyörgök. Persze, megértem a világosítót is, ez nem volt valami haj de meggyőző könnyörgés. Ez nem olyan könnyörgés volt, amitől megrendül egy világosító, és azonnal szűrőért rohan. Megértem. Kedves világosító! Talán te egy költő vagy, és most azt gondold, hogy megnémitottad az író, aki egy délután és három éjszaka nem ment semmire, és most erről akar beszámolni. Vagy talán így fogalmazol: a fény cellájába zártuk az író sze(lle)mvilágát, és egy percre sem hagyhatjuk, hogy kiszabadítsa azt. De nem mehet ez így tovább, hogy a vakság azonnal némaság is legyen. Egyetlen sort sem látok, még a nevemet se, mintha nem is én

írtam volna ezt az üres lapot, ami tele van írva. Itt abszolút képtelenség olvasni, és már a lámpák melegét is érzem, nemcsak a fényt. Nem tudom, hogy mások hogy csinálják, de nekem ez borzalmas. Egészen kiszáradt a torkom. Köpni, ugye, ilyenkor nem illik. Bár nem is szoktam. Szinte soha nem köpök. Csak ha nagyon rám jön. Akkor viszont egyfolytában, megállás nélkül, több litert, rá erre a nyomorult földre. Ilyenkor úgy tűnik, mintha ez segítene. Mintha ez segítene abban, hogy megnyugodjak. Mintha valamilyen eredmény lenne számomra, ha így kifejezhetem borzalmas undorodásomat és gyűlöletemet mindenek felett. De másnap szégyellem magam, mintha valami szent jól fölpofozott volna. Aztán megint nem gyűlölöm ezt a borzalmas világot, amiben olvasás helyett a fény vakít, a borzalmas undor helyett pedig köpködök. Ha jól emlékszem, úgy kezdtem ezt az írást, hogy valami tanya közelében fekszem a trágyalében, és egy irgalmatlanul vad tehén bögését hallgatom. A láncok csörgését, ha jól emlékszem, úgy írtam le, hogy közben hallottam, amint a bögő tehén nyála rácsorog a láncra. Ez persze képtelenség. Kihúztam, de aztán megint beleírtam, majd ismét kihúztam, végül rájöttem, hogy nem is olyan képtelenség, ezért újra beleírtam. Már akkor gondoltam arra, hogy szinte erőn fölüli teljesítmény lenne tőlem úgy olvasni a nyálcsorgást, hogy az még önmagában se tűnjön hasonlatnak. Most viszont, hogy semmit nem látok, egészen könnyedén beszélek erről. Pedig minden erejével kiábrándító, ahogy beszélek olvasás közben. Mint egy gép, mint egy masina. Olvasás közben nem is értem, hogy mit olvasok. Közben olyan, mintha fejből tudnám az egészet, és csak biztonságból szorongatnám a papírt. Ez a mai este persze gúnyt űzött ebből az elképzelésemből. Itt vagyok, mondhatnám, kezemben a papír, csak épp egy kukkot se tudok abból, amit leírtam. Mintha teljes egészében fölöslegesek lennének azok a napok, amelyeket gondolkodással töltöttem el. Olyan szempontból, hogy semmire nem jutottam, természetesen fölöslegesek. De mégiscsak leírtam azt a menetet, amit ezentúl nem kéne követni senkinek, ezt a zsákutcát, ahová rengeteg éjszakán át jutottam, plusz az a három éjszaka, amikor körmöltem. Na persze, nem kifejezetten rendhagyó eset, hogy a hiábavalóságnak dolgozok és gondolkozok. Jártam így már máskor is. Sőt, szinte mindig így járok. Már többször megfigyeltem magamon, hogy amikor befejezem az olvasást, és leülök, és visszagondolok arra, hogy mit is csináltam percekkel ezelőtt percekig, semmire nem emlékszem.

Mintha az olvasási időt valami eszement takarítbrigád kivixolta volna a fejből. Teljes üresség. Semmi felkavaró érzés, vagy megrendültség. Hült helye bennem minden erőfeszítésemnek. Mintha meg se történt volna, mintha még előtte állnék mindennek. Valószínűleg mindegy, hogy hol vagyok; előtte vagy utána. Bármilyen brazilosan csillog is a gondolatmenet, mindig oda lyukadok ki, hogy nem jutottam semmire. És most még ez a fényáradat is. Hadd olvastam volna el, amit akartam, aztán tűnés innen, mintha semmi nem történt volna, mintha nem is élnék, csak valami árnyék rogyadozott itt. Nem? Nem gondolja meg magát a világosító? Könnyítse meg a helyzetemet – a magáé is megkönnyül. Én szépen, a tőlem telhető legnagyobb pontossággal, hangsúlybicentésekkel és szünetelhagyásokkal felmondom úttalanságom rövid skáláját, s mindannyian nyugtázhattuk, hogy ez történt, vagyis, hogy nem történt semmi. Volt egy jó estém, amiről tudjuk, hogy volt már jobb is, de vagyunk annyira elnézőek, hogy ebből különösebben nagyra törő következtetést ne vonjunk le. Látja? Csak ennyi lenne az egész. És maga nem kegyelmez nekem. Hagyja, hogy csúfan álljak itt felsülve, mint aki csüngő karokkal távozik az ortopéd-

sebésztől, mert a rendelési idő vége után néhány másodperccel érkezett. Hja, majd elolvasom holnap, gondolja maga. Ha három éjszaka alatt körmöltem le azt, amin majdnem végtelen sok éjszakán gondoltam, akkor most mit számít az, hogy éppen majd megvakulok, várjak a soromra. Lehet, hogy igaza van. Lehet, hogy abszolúte alkalmatlan a mai nap arra, hogy ezt a csódtömeget, amit voltam szíves még papírra is vetni, elolvassam. Lehet, hogy maga, kedves világosító, egy lámpához erősített őrangyal, aki azt a feladatot kapta holmi magasban kóválygó értelemgranulátumtól, hogy bármilyen eszközzel, de akadályozzon meg abban, hogy ezt a jobb híján magam ellen irányuló csődeljárást elolvassam, mert még beleéli magát valaki, és az a szűkebb körökben szellemi sivárságnak, pusztaságnak, vagy inkább szellemi sivatagnak nevezhető műírás, amit én művelek, elferdíti a vele szemben védtelen hallgatók gondolkodását, megöl bennük minden jó érzést, minden nyugalmat kibelez, fölkoncolja az örömet, és legszenetebb hitüket egy zacskó porral teszi egyenlővé. Teljesen igaza van, kedves világosító. Ha úgy gondolja, kapcsoljon be még néhány lámpát. Ezt jobb, ha nem hallja senki.

Hajdú Ferenc

VISSZATÉRÉS

kialvatlan bizonyosság a még
s az éj üres dühöngő
forgolódás megint
hiába így meg úgy
ez meg az
sehogy sem érkezik álom
ám a távolság ébrenléte
mégcsak nem is szürkülő
bágyadt érzés: izzadt
fehér –
győrődik erőlködik az ember
szüntelen
majd elindul
a kertben megáll egy pillanatra
zöld varangy bogarászik
ő megriadt a nesztől: most
kuncog mennyire félt
aztán legyint
rágyújt
bemegy megint a házba
ágyaszélre ül
s ottmarad
míg hajnal felé a visszatérés
mámorába szenderül –

ÖSSZEMOSÓDÓ
HELYSZÍNEK

eltűnések hullámjelét
alkonykeresztjét
hintálja a nap
szó nélkül torokból
kicsapott kerengők
a felhők
unott lehelletek
egy öregasszony behajtja
tehenét a rétről
ugyanott vagy máshol
összébbhúzódik
a pipacs
széllengő szára megmered
tánc helyett
eszélős reszketésbe
kezd
messzebb pontos
szárnycsapásokkal madár
érkezik
fekete háztetőre ül
a dobhártyára aritmiás
lökések szaggatása feszül:
itt kuvik rikoztzik

FÜVEK NÉMÁSÁGA

...persze majd végleg
elgyöngülök
testem
megáll míg a hártyaiddó
elszakítja lelkem
a porhüvelytől
melyet visszatartani
s viselni
nehéz
távozom ismeretlen
létezés
felé
virágok fák füvek
gyökere hatol
gyomromba

hasznos anyaggá olvadok
kilehel végül
a lomb...
...ha így tudnék elköszönni
s nem ordítva
rángva
vagy ha félelmem
halkan magammal vihetném
semmit semmivé várva
füvekként
akár egy érintés
némasága...

Fábián Erika

A KOPORSÓMANÖKEN FELJEGYZÉSEI

(Részletek)

...és akkor odamentem, jelentkeztem a munkára, egy újságban találtam a hirdetést, amelyben pontosan nem írták meg, hogy mire kell vállalkozni, csak hogy kötetlen munka, hát én erre figyeltem fel, mert nem bírom az időbeli megszorításokat, a sürgetést, én mindent elvégzek, csak legyen rá idő, mert munka közben nagyon sok minden eszembe jut, és ami eszembe jut, azt rögtön el is mondom, nem szeretem a hiábavaló gondolatokat...

...a felvételi irodán azt mondták, hogy minden stim-mel, csak azt felejtették ki a hirdetésből, hogy ez nem női feladat, számomra ez túl durva, nem fizikailag, habár már jócskán benne járok a korban, hanem mert nő vagyok, és a munka a halállal kapcsolatos, én erre el akartam mesélni, hogy..., de nem hallgattak meg, belémfojtották a szót, sort kellett keríteniük a többi jelentkezőre is.

...mégis én kaptam meg az állást, ezért vagyok most itt, nem volt több jelentkező, aki vállalta volna, egy férfi sem akadt, így engem kellett választaniuk, mekkorát fognak majd csodálkozni a feljegyzéseimen, mert beleírok mindent, mindent, amit már akkor el akartam mondani, csak hát mindenki olyan fontosnak érzi magát, szigorú időbeosztást kreál magának, és így pont a lényeges dolgokat hagyják ki, csak arra nincs idő, de én ráérek, megírok mindent, talán elolvassák, ha egyáltalán olvasni még tudnak...

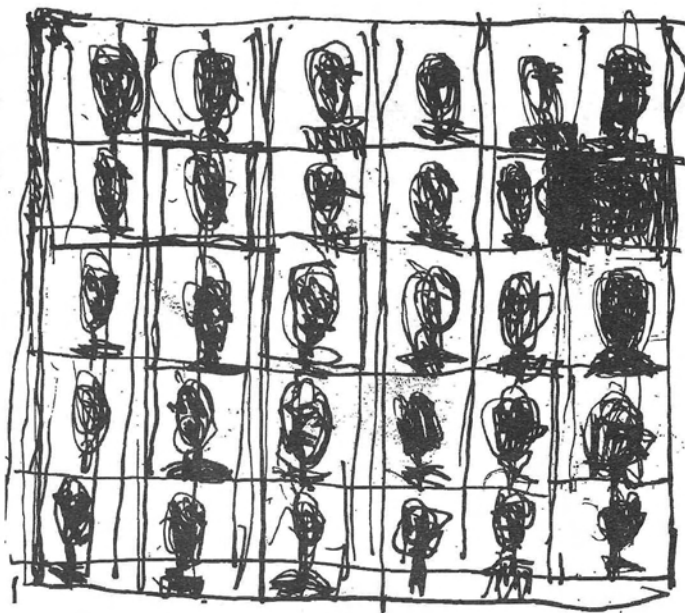
...megkaptam ezt a munkát, úgy érzem, testreszabott feladat, csak feküdni kell, és értékelni a „hatásokat”, egy koporsóba kell befeküdni, a koporsót ráhelyezik egy szállítószervezetre, igen ügyes megoldás, azért alkották meg, mert a lakóteleptervezők is siettek, és csak azt felejtették el a nagy kapkodásban, hogy a lakótelepeken nemcsak élnek, hanem meg is halnak az ottlakók, és akkor jön a baj, mert egy koporsó, egy emberméretű faszekrény, nem fér el csak úgy, erre nem gondoltak, arra gondoltak, hogy az emberek állnak, meg ülnek, meg élnek, de arra nem, hogy valaki fekve kénytelen majd innen lejutni, és így a hullaszállítók szinte megoldhatatlan feladat elé kerülnek egy-egy lakótelepi szállításnál, mert abban ugye mindenki egyetért, hogy nem jó, ha a halott rázkódik, amikor a koporsót megpróbálják lecibálni, az meg egyenesen hullagyalázó gondolat, hogy állítva vigyék le a szintén túl kicsire tervezett liftben, így kellett egy feltaláló, aki csak azért lett feltaláló, mert nem érezte magát túl fontosnak, és természetesen gondolkozni is ráért, én úgy képzelem, hogy egyszerűen lefeküdt, ledőlt egy ágyra, csak úgy, munkaidőben, és akkor döbrent rá, hogy mi lesz, ha többé nem kel fel, akkor hogy fog lejutni, és akkor feltalálta ezt a szerkezetet, amivel zökkenőmentesen lehet

szállítani a koporsót, ami úgy néz ki, mint egy ágy, csak speciálisan forduló és lépkedő, önmagasságállító kerekkel lábai vannak, és ezt nekem most ki kell próbálnom, fel-alá fognak tologatni a tizedik és a földszint között, és beszámolót kell írnom a tapasztalataimról, MEO-naplót, ezért fizetnek...

...fehér az arcom, ilyen a bőröm színe, meg napra sem jártam sokat, mindig is beszélgetni szerettem, persze a szabadban is lehet beszélgetni, csak ott nap-szúrászt kap az ember, a Kelemennel, a legelső férjemmel is épp vitában voltunk, amikor felforr az agya vize, a parthoz rohant, átmenet nélkül ugrott fejest, túlságosan sietett azzal a lehüléssel, aztán meg úgy kellett kihúzni, de már nem lehetett rajta segíteni, kiterítettük a homokra, pont úgy nézett ki ott, mint a többi, csak tetszhalott sűtkérező, szóval ezelőtt is fehér voltam, és ezután sem fogok megváltozni, de van, akinek tetszik ez a szín, egy férfitípus, engem mindig is ez a férfitípus választott, a többi dologban különböztek, de egyben megegyeztek, hogy a ravatalon is szép leszek, egyáltalán nem fogok változni, csak mintha aludnék, most is szinte viaszos a bőröm, s az a tévhit alakult ki közöttük, hogy a halottak arcából csak a vér távozik, mekkora tévedés, szóval az egyik férfi közülük, a Pista elnevezett koporsómanökennek, nemcsak elnevezett, hanem be is ajánlott a szomszédjában lakó temetkezési vállalkozónak, az meg fényképeket készített rólam, ahogy kimosolygok a koporsókból, nála ilyen katalógus alapján lehet választani, most meg újra visszajutok ide, mondom, testreszabott feladat...

...munkatársaim, a hullaszállítók is tudnak mesélni, csak a kapcsolatot kell megteremtennem velük, kicsit zokon veszik, hogy én, kibeszélek innen, mert ők csak akkor tudnak dolgozni, ha már elkönyvelték, hogy a testi maradványnak a legcsekélyebb köze sincs az élőhöz, ha kizárólag a szakszerűségre koncentrálhatnak, ezért, amikor be akarok mutatkozni nekik, megkérnek, hogy ne áruljam el a nevem, az már túl sok lenne, ők meg a becenevükön akarnak szerepelni, mint Nagyizmos, meg Kisizmos, mert igencsak megerősödtek a munkában, mondják: a halott ember elnehezedik, az élő támaszték nélkül viseli a súlyát...

...fejembe száll a vér, ahogy felfelé tolnak, az arcom felmelegszik, a lábam meg elhűl, meg kell állni egy pillanatra, szólok Nagyizmosnak, persze neki meg sem kottyán a táv, röhögni kezd, azt mondja, hullásodom, vigyázzak, mert zöld, meg lila foltok is kiütnek majd rajtam. Pista is, a második férjem is szederjes volt, mikor megnéztem, a koporsót el kellett készíttetni, de túl meleg volt, a Pista nem bírta ki a

várakozási időt, ezért inkább hamvasztattuk. Így történt, hogy múltkor, amikor kiment az egyik barátunk hozzá és kereste, az egyik temetőör úgy igazította útba, hogy arra menjen, a köcsögök arrafelé vannak...

...zavar, hogy nem mutakozhatom be kollégáimnak, de azért feltalálom magam, megkínálom őket a magammal hozott kisüvegből, Nagyizmos nevéhez méltót húz az italból, köhögni kezd, mondja, nem számított rá, hogy ilyen erőset iszom, de aztán újra kortyol a pálinkából, ritkán találni ilyen finom házi barackot, ezt még az eredeti recept szerint csinálják, ebben benne van az esszencia, a dög, nem úgy, mint a keletiek azon italában, amelybe utólag zárnak béka vagy kígyótetemet. Kisizmos pedig csak társa után, annak biztatására gurítja le a nedűt gigáján, de szerinte sem túlzó a dicséret, ezt az italt meg lehet gyűjtani, mondom, benne van a dög, aki először kóstolja, vagy rögtön öngyilkos lesz tőle, vagy fokozatosan, belülről ég el. Nekem, meg különösen jól esik munkatársaim dicsérete, mert látom az arcvonásaikon, hogy már nagyon sokféle párlatot próbáltak életükben, de az enyém a legjobb közül való...

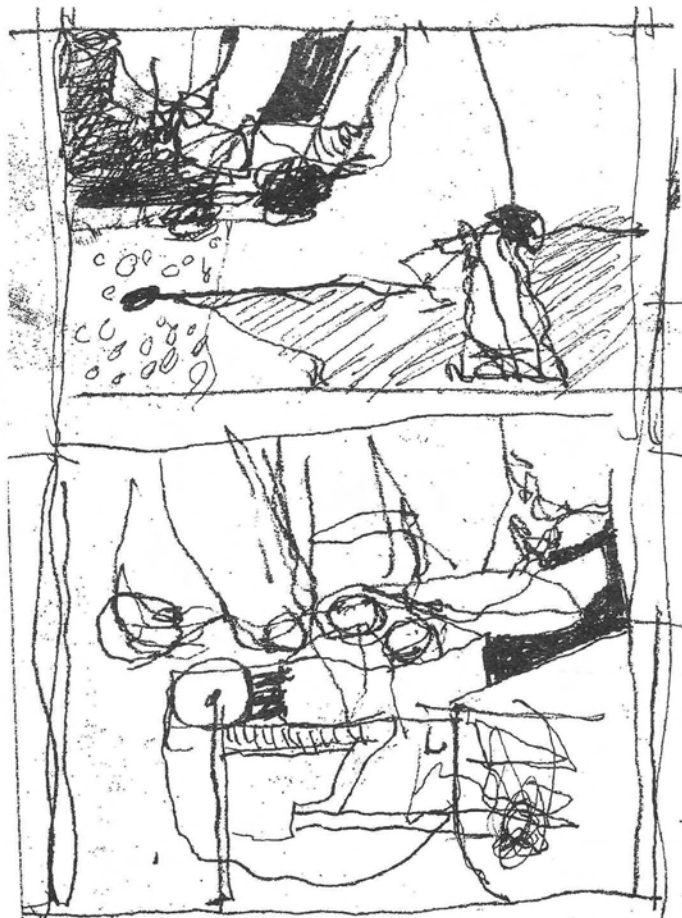
...az ital hatására Kisizmos elárulja, hogy egyszer elütött egy embert a kocsijával, a nő figyelmetlenül lépett az útestre, és pont az ő kocsija alá érkezett, és ő, amikor már tudta, hogy baj lesz, valami irtózatot hangot várt, de csak annyi hallatszott, hogy flotty!, ennyi volt egy élet, mondja, tehát azért vállalta ezt a munkát, mert a halállal kapcsolatos, és bővebb tapasztalatot akart szerezni róla, egyébként, mint mondja, feltűnően hasonlítok az áldozatára...

...amikor a Pista révén megismertem a Józsit, amikor előbukkant egy pincéből, és megkérdezte tőlem, hogy merre tartunk éppen, én válaszoltam neki, hogy a temető irányába gyalogolunk, és én vagyok a halál angyala, de ne féljen, nagyon könnyű lesz így együtt a hátralévő út, és amikor ezt közöltem vele, akkor ő beleájult a sáros földbe, a padka menti sávba, pedig még nem is fogta fel teljes egészében, amit mondtam,

kicsit lassú felfogású volt az én leendő uram, és már attól is megrémült, hogy a halált emlegetem, pedig még egy teljes életet kellett kibírnia velem. A Kelemen, az persze mindjárt megértette, azért sietett azzal a lehüléssel, azért vetette magát a vízbe...

...a Pista köcsög-szomszédjának az özvegye hozzám hasonló asszonyka, olyan mint én, csak ő teljesen elhagyta magát, utána akar halni a férjének, úgy gondolja, ott majd összetalálkoznak, szemmel láthatólag távozik belőle az élet, csökken az energiája, csak én zavarom meg ebben a folyamatban, mert aki nevetni tud magán, az nem könnyen viszi végig a dolgokat. Az Erzsébet pedig múltkor elmosolyodott, amikor hangos tőprengésbe kezdtem, hogy ott azon a helyen, ahol az élete párja várja, mint majdani halála párja, ott hogyan fognak kommunikálni, szerintem ott mindenki a másik helyett beszél, a másik lelkiismeretéből szólal meg, egészen fiatalkori, selypegő hangon, ezért csak az távozhat nyugodtan a túlpartra, aki biztosan tudja, hogy kibírja az önmagával való találkozást...

...most vagyunk a földszinten, és habár az nem tartozik a feladataim közé, hogy a szintidőt is mérjem, de legközelebb meg fogom tenni, mert kíváncsi vagyok rá, hogy valóságosan mennyi is telik el, mert én gondolatban éveket fogok köze, a belső idő teljesen máshogy működik, minden pillanat egyszerre van jelen, de most arról van szó, hogy az ember egyszerűen csak megadja magát, hogy amikor halottként tolják lefelé, akkor rá is érvényes lesz az általam mért idő, az, ami az élőkre sohasem...

Véshi János

MI AZ, HOGY FŐRENDEZŐ?

– Beszélgetés Jeles Andrásal –

– *Hogy találtál rá arra a társaságra, akikkel most dolgozol?*

– Nem én találtam rájuk. A „Léthatáron Alapítvány” kért fel, hogy a hajléktalanokkal kellene ilyen módon foglalkozni, Gogol Revizorát választottuk. Hosszú távon sejtem, mi a feladat, de itt, újból és újból fel kell fogni, hogy hol vagyok. Általában színházban is nehéz elkezdni, ez híres alaphelyzet, nagyon erős választóvonal az utcáról (vagy a nulláról) egyszer csak belépni ebbe a „rangba”. Ők tényleg az utcáról jönnek, hajléktalanok. Nem tudom, hol aludtak, az egyik avarban, a másik padon, a harmadik szálláson. Itt más a kiindulópont.

– *Miért téged kértek föl?*

– Elterjedhetett, hogy egyrészt türelmes vagyok a színészekkel, másrészt, hogy alkatilag nálam ez stimmel. Nem tudom, honnan tudták, akik felkértek, de ez így van valóban. Akikkel itt találkozom, mindazt hozzák öntudatlanul, amin keresztülmentek, ez ilyen-olyan áttételek után „átjön”, és számomra valóban ez az érdekes, amikor a stilizáció átüt az egyéniség, az életút, a sors. Hivatásos színészeknél mindig az a problémám, hogy nincs jelen a sors. Nincs ütközés az adott feladat és a személyiség között, mert a színész azt hiszi, hogy a munka során el kell hogy tüntesse a személyiségét.

– *Mert az élete aránylag leegyszerűsödik? Színházba megy, haza megy...?*

– Ezért is, meg a flexibilitás miatt, hogy „ő minden tudna lenni”. Nincs meg benne az a tudás, hogy ő alapvetően egy kősziklaszterű valaki. Az átváltozás során pont az az érdekes, ahogy a letagadhatatlan személyiség, egyéniség lassan, teátrálisan elrajzolódik.

– *Mi szerint döntöd el, hogy ki alkalmasabb a darab megvalósítására és ki nem?*

– Nem tisztázódott még bennem, de a végeredmény valahogy egyértelmű. A legtöbb ember tehetséges, így aztán tehetséges lehet ezen a területen is. De nem biztos, hogy akiről úgy látom, hogy egy adott helyzetben erős, az képes végigvinni az elképzelést.

– *Többször nekivágtál, hogy nem profi színészekkel valóds meg profi darabot. Ezeknek a birtokában sincsenek tapasztalataid, hogy mitől jó valaki?*

– Aki megérti, hogy nem homályos és számára beláthatatlan vagy utolérhetetlen céljaim vannak vele kapcsolatban, hanem pont őrá vagyok kíváncsi, azzal tudok dolgozni. Ez nem szóbeli kommunikáció, hanem egy hosszadalmas dolog és áttételekkel működik. Minden területen így van – nemcsak a színházban – „ja, hogyha az kell, ami én vagyok, hát az megy”.

– *Számodra mi volt a próbatétel? Az elfogadtatás?*

– Túl kellett tennem magam azon, hogy itt sok minden fontos, pont a színház (vagy az alakítás) – nem. Életben maradni – nekik ez a fontos. Az én számomra – azt gondolom –, nem lenne olyan evidens, hogy életben kell maradni. Ezzel csak a saját álláspontomat mondom csöndesen, nem akarván más számára elfogadhatóvá tenni. Itt azzal találkozom, hogy „az élet élni akar”. Ez titok... Ők dolgozni akarnak, és van erejük ezt az egész örületet csinálni, ami a színház.

– *Megérik, hogy nem „ábrázolod” őket, nem gúnyolod őket, nem használod ki az esendőseiket?*

– Hát emberek ők is, tehetséges átlagemberek – ahogy én értem az átlagembert. Nem képelem magam semmivel többnek náluk. Nem is tudok másképp viselkedni, csak hogy nem vagyok több náluk Szégyenletes is ezt így kijelenteni. Szóval ilyen alapon már lehet bármiről beszélni és bármit kérni, lehet gúnyolódni, lehet röhögni.

– *Ha a próbák eljutnak az előadásig, meg lehet szervezni, hogy érdekeitek legyenek az együttmaradásban?*

– Ha technikailag ez összeáll, jó előadás lesz és akkor elképzelhetetlen, hogy ne mutassák be a legkülönbözőbb helyeken Abban bízom, hogy az előadás eltartja őket. Nem abban látom a nehézségeket, hogy itt létrejöjjenek a színházi formák, hanem abban, hogy egyszerűen lesz-e idejük megtanulni a dolgokat. Ha a nagyon erős színházi forma találkozik az ő naivitásukkal – ami meg kell, hogy maradjon, és meg is marad –, akkor az előadás elérte a célját.

– *Neked a kép a fontos film esetében? Vagy inkább az amit az alakok személyisége sugall?*

– Az a tapasztalatom, hogy a kép – magától adódik. Ha vizuálisan vagy plasztikus szempontból szép – az mellékterméke a dolognak. Soha életemben nem törekedtem ilyesmire. Érdekes, hogy az „Angyali üdvözet”-nél mondták, hogy az milyen szép – pedig nem voltak esztétikai szempontjaink még ott sem, csak funkcionálisak.

– *Akikkel együtt jártál főiskolára annak a társaságnak egy része dokumentumfilmet csinálna mindebből, te pedig azt nem igazán szereted. Miért nem vonz a dokumentum műfaja, holott a valós elemek érdekelnek?*

– A valóságos jelenségeknek a felfokozott szintje érdekel. Úgy gondolom, az a feladatom, hogy amit valóságnak érzek és tudok, azt szinte abszurd módon, kiélezetten kell megcsinálnom, hogy tudniillik ezáltal a valóságról jöjjön elő a kép. Ne az én fikcióm jelenjenek meg, hanem maguk a dolgok abszurd módon felerősítve adják saját lényegüket. Nem tudom megmagyarázni, hogy miért kell – az én felfogásom szerint – teátrálisan fölerősíteni és nem meghagyni a maga érintetlen közegében valamit. A színházban csak a nagyon éles gesztusok, a nagyon éles jeleket élnék meg. Ugyanezt várom a film-kép által közvetített dokumentaritástól.

– *Egy interjúban – bár nem szeretsz nyilatkozni – valaki a gyerekkorodról kérdezett. Azt mondtad, semmire sem emlékszel az első öt évből. Ez még tartja magát, vagy eszedbe jutott azóta valami?*

– Az első tizenvalahányból nem emlékszem semmire, ezt komolyan állítom, pont az első öt évre még a leginkább. Nem tudom, miért, talán a nagyon ingerszegény környezetre úgy válaszoltam, hogy akkor nem foglalkoztam az úgynevezett valósággal, ami körülött. Nyilvánvalóan védekezésből. Aki már elmúlt néhány éves, az szerintem egyetért velem, ma sem nagyon érdemes ... kinézni az ablakon...

– *A szüleid művészek voltak?*

– Nem, nagyon egyszerű emberek voltak.

– *Freudista módon lehetne kapcsolatot keresni a téged érdeklő dolgok és a gyerekkori közeg között, amelyben felnőttél?*

– Sajnáltnám, ha így lenne. Inkább arról van szó, amire az előbb is céloztam a film-kép elkerülhetetlen dokumentaritását említve, tudniillik, ha akarjuk, ha nem, a film-kép

a külvilágot „hozza vissza”, és mivel a magyar utcákon és kapualjakban és lakásokban viszonylag ritkák az amerikai filmekből ismert jelenetek – az ember azt rögzíti, ami az itteni környezet adottsága. A tárgyak, az emberek, a gesztusok, a levegő, a természet a plasztikus felület részei. Nincs mód a filmes szakmában mással foglalkozni. Ennek ellenére kell létrehozni egy durvább, mélyebb valóság üzenetét, „kihozni” abból, ami mozdíthatatlannak látszik és ellenáll mindenféle szellemi megközelítésnek. Ezzel a merev anyaggal kell költészetet létrehozni. Korszakok jönnek-mennek, de a filmes feladat mindig ez marad.

– *Ez egy olyan korszak, amikor sokan abbahagyták a filmkészítést. Hogyan látod, mitől ment el a kedv? Téged mi hajt? Minden másból jobban meg tudnál élni, mint mondjuk a hajléktalanokkal valószínűházcsinálásból...*

– Biztosan pénzkérdés van az egész mögött. Most mindenki fölkapta a fejét, hogy esetleg tönkre lehet menni, lerongyolódna a fölépített egzisztenciák, meg lehet dögleni, éhen lehet halni szép nyugodtan. Így nehéz valami egészen távoli dologgal foglalkozni. Engem ez ilyen szempontból nem érintett, most is készülök valamire. Én nem értek máshoz, nem tudok mást csinálni. Kérdezz talán másképpen...

– *Ha a legtöbb embernek elmegy a kedve a munkától, akkor mi az, amiért te mégis végigjárdod az utat úgy, ahogy neked tetszik? Miért nem állsz be tévéműsört csinálni, amihez ugyanúgy értenél?*

– Nagy tévedés, nagyon szívesen csinálnék mindenféle filmet, mert azt gondolom, minden átváltozik olyan módon, ahogy én nyúlok hozzá.

– *Mikor fedezted fel magadban annak az örömét, hogy jó így játszani bármivel, írással, filmmel?*

– Nem tudom, hogy jelentősége van-e ennek, én nagyon későn értem. Nehéz volt feldolgozni, amiben felnőttem. Azt hiszem, az ember nem arra van teremtve, hogy ilyen társadalmakban éljen. Nem embernek való közeg ez, függetlenül a politikai konstellációtól. Gondolom, ezzel magyarázható lassú észlehtérésem tizenhét-húsz éves koromig de a mai napig is állandóan meg kell emésztennem, hogy ez a verki nem emberi lélek számára való.

– *Milyen lenne az, ami jobb lenne?*

– Nem vagyok történelemfilozófus, nem tudom, volt-e valaha „jó”. Azt gondolom, Marx fogalmazta meg a lényegét, hogy az egyik legemberibb szükséglet az egyik embernek a másik iránt való szükséglete. Minden probléma mögött a mélyben valami hasonló munkál. Van az „én” meg van a „te”, és ennél nincs fontosabb. A kapcsolaton múlik minden. Abba dögünk bele, hogy ez tönkre van téve, hogy ez az alapvető, a levegővel egyenértékű létszükséglet eltűnt. Ez az egyik oka annak, hogy minden „lefele” tart. Én tudok verbális dolgokra is figyelni, de hogyha csak a szövegre figyel az ember, az kioltja a nyitottságot más csatornák felé, mert „eltömíti” őket. Létezik egy arról szóló diszciplína, miszerint az őskori ember „rendben volt még”, s hogy a mai – tönkrement stádiuma az emberiségnek. Mi már egy destruált fajta vagyunk.

– *Mutánsok?*

– Így van. De eltekintve ezektől a teóriáktól érzékelhető, hogy egyre jobban kiüresedik az élet, és ennek következményeként az emberi tartalmak is.

– *A hajléktalanok számokra embertömeget jelentenek, vagy most – hogy találkozol velük – alkalmas nyílik differenciáltan látni az életüket?*

– Nem embertömeg, de amit konkrétan tudok róluk, viszonylag kevés.

– *Volt, aki erősen húzódozott a próbáktól? Vagy aki érzett valami idegenséget a leendő előadással kapcsolatban?*

– Volt, aki elment. Aki itt van, szívesen csinálja. Más kérdés, hogy az adott pillanatban nehezen veszi rá magát, hogy akcióba lépjen. De ennek más okai vannak.

Videóval követjük az eseményeket, de a dolog menetéhez hozzátartozik, hogy ott legyen a szellemiségük lenyomata az egészen, és nem egy esetben az ő instrukciók pontosabbak, autentikusabbak, ahogy lefordítják egymás számára a helyzetet, hogy érthetőbbé tegyék.

– *Amikor elmész innen, mennyire tudod a saját gondjaidat másokkal megosztani?*

– Az ember az évek során lemondott arról, hogy valakivel igazából megossza a problémáit. Nehéz cipelni minden nap, hogy ők visszamennek a csöbe lakni, és a kukából esznek, a kukából tartják fenn magukat, onnan táplálkoznak, onnan élnek, onnan szedik a használati tárgyaikat, a ruházatukat. Szóval lassan kialakul egy ilyen fajta, vagy fajta a fajon belül, amelyik a kukán élőszködik. Ezt éppúgy, mint a betegséget – vagy hasonló nagyságrendű dolgokat – nem lehet feldolgozni. Valószínűleg a legtöbb, amit tehetek, hogy velük dolgozom és beszélgetünk. Vagy dolgozunk, és nem beszélgetünk. De nem ez a lényeg. Hanem az, hogy feladataik vannak, és a munka során kikerülnek a maguk világából: a hétköznapokból, a kukából. Kijönnek a kukából és felmennek a színpadra. Többet nem tudok csinálni... Különbözik a professzionális színházakban is ez a helyzet. Hogy a színész azért megy a színpadra, mert nagy baj van vele vagy a világgal, amiben él. És felmegy a színpadra, hogy kiiktassa.

– *Az előbb általánosabb értelemben kérdeztem, hogy lehet-e bárkivel bármiféle alkotásbéli problémát megosztani egy próba után, egy forgatás után?*

– Nem szeretek ilyesmire beszélni. Egy adott pillanatban úgyis nekem kell azt mondanom, hogy így vagy úgy „igen” vagy „nem”. Magam kell hogy megoldjam. En mindig szerettem volna közösségben dolgozni, de így adódott. Nem lehet erőltetni. Szívesen lennék egy a többiek között, ebben nincs semmi szerénység, hanem annak belátása, hogy az embernek a másik ember – erről már volt szó – nagyon sok mindent jelent. A színház mindig is ezt akarja megvalósítani. Ez az alaphelyzet, hogy a színészek – egymással és a közönséggel – kapcsolatot találjanak. Ha a színházban lehetetlenség közösséget létrehozni, az a társadalom megbetegedésének szimptomája.

– *A Filmgyáron belül néhányan tettek arra kísérletet, hogy ideig-óráig közösségben legyenek, az utóbbi években úgy tűnik, legalább valami főnöki pozíciót igyekeznek megtartani azok, akik egyáltalán nem biztos, hogy alkalmasabbak vagy tehetesebbek nálad. Te nem akartál soha főnök lenni, ugye?*

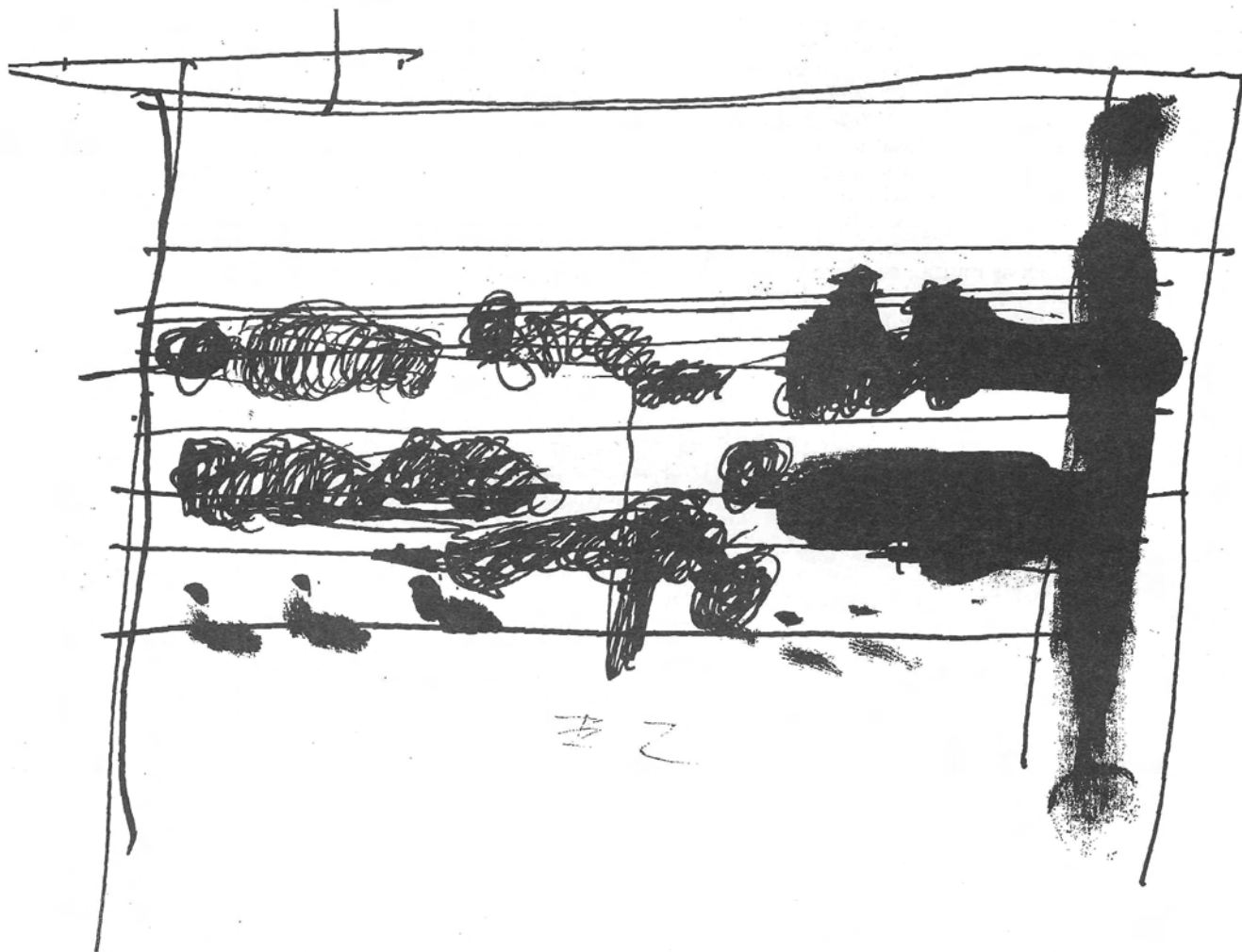
– Nem, képtelen lennék olyan helyzetbe hozni magamat, hogy át tudjam érezni, mi az, hogy „főnök”. Mindig csodálkoztam, hogy ki van írva a tévében vagy a színházban, hogy „főrendező”. Szerettem volna bekopogtatni, hogy tessék mondani, rendező a Grotowski, a Brook, a Péter Stein, ezt odáig értem. De mi az, hogy főrendező? Őszintén szólva, érthetetlen számomra, hogy egy normális, felnőtt, érettségizett, nyakkendős úriember hajlandó beülni egy olyan szobába, amire az van kiírva, hogy főrendező. Én mindig azt gondoltam, hogy az az a dologom, hogy valamit létrehozzak, ha lehet, és hogy ennek csak mellékterméke az egzisztencia és a világban való helyzet kiépítése.

– *Elégedett vagy azzal, ahogy és amilyen módon dolgozni tudsz?*

– Egy héten körülbelül négy-öt száz film- színház- és egyéb terv születik meg az agyamban, ebből azért néhányat le kéne hívni, és meg kellene valósítani. Egy évben – a nem tudom hány ezerből – egyet. Ez nem adatott meg, ezzel már megbékéltem. Remélem, hogy a sok elvetélt ötletnek az eszenciája, az élettereje átszivárog más anyagokba.

Szerkesztette: **Tamás Amaryllis**

(A beszélgetés egy rövid részlete elhangzott a STÚDIÓ '95 november 21-i adásában.)

Tisztelt Olvasó!

A Cigányfűrő megrendelhető postai pénzes utalványon az alábbi címen:
Cigányfűrő szerkesztősége

1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72. II.em.

Előfizetési díj összesen 384,- Ft + postaköltség - példányonként - Budapestre: 32,- Ft, vidékre 41,- Ft.

Hol kapható el a Cigányfűrő? Az alábbi helyeken folyamatosan:

Írók Boltja (VI. Andrassy út 45.), Balázs Béla Stúdió (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.),
Rátkay Klub (VI. Városliget fasor 38.), Cirko-Gejzír (VIII. Lőrinc pap tér 3.), Kossuth Klub (VIII. Múzeum u.7.),
Pont Könyvesbolt (V. Mérleg u.6.), Fiatal Művészek Klubja (VI. Andrassy út 112.), Örök Mozgó (VII. Erzsébet
körút 39.), Hunnia Kávézó (VII. Erzsébet körút 26.), Kosztolányi Művelődési Ház (IX. Török Pál u. 3.),
Szindbád Mozi (XIII. Szt. István körút 16.), Odeon Kft. (XIII. Hollán Ede u. 7.),
Tabán Mozi (I. Krisztina körút 87-89.), Balassa Könyvesbolt (II. Margit körút 1.),
Művész Mozi (VI. Teréz körút 30.),
Blue Box Mozi (IX. Kinizsi u. 28.), Századvég Könyvesbolt (V. Veres Pálné u. 4-6.),
Liget Galéria (XIV. Ajtósi Dürer sor 5.), Graffiti Mozi (VIII. József körút 63.)
Király utcai Könyvesház (VI. Király u. 50.).

Vidéken:

Szokoly Antikvárium (Veszprém, Szabadság tér 13.), József Attila Könyvesbolt (Kaposvár, Fő u. 33.),
Rónai Művelődési Központ (Miskolc, Mindszent-tér 3.),
A Székesfehérvári Városi Könyvtárban, és fiókkönyvtáraiban.

TARTALOM

Dányi Iván: <i>Kötött aszociálisok</i> (Kádár Tibor papírtekeréséről) -----	2
John Sampson: <i>Pandzsábi-cigány párhuzamok</i> (T. Zselensky Péter fordítása) -----	3
Endródi Szabó Ernő: <i>Sárga lebegés</i> -----	7
Nagy Atilla Kristóf: <i>Buddha szempillája, avagy irodalom és drog</i> (Beszélgetőtársak Garaczi László és Krausz Tivadar) -----	10
Triceps versei -----	14
Kuklay Antal: <i>Lévi Máté kettős könyvelése</i> -----	16
Kosztolányi Dezső: <i>Ebéd</i> -----	17
Ladik Katalin: <i>Szárnyas ketrec</i> (Részlet a készülő regényből) -----	18
Allen Ginsberg verse (Eörsi István fordítása) --	20
Antal István: <i>Rum</i> -----	21
Podmaniczky Szilárd: <i>A beszéd</i> -----	23
Hajdu Ferenc versei -----	25
Fábián Erika: <i>A koporsómanöken feljegyzései</i> (Részlet) -----	26
Vészi János: <i>Mi az, hogy főrendező</i> (Beszélgetés Jeles Andrással (Szerkesztette: Tamás Amaryllis) -----	28
Balogh Attila: <i>Humorom</i> -----	32

Györgydeák György rajza
Kádár Tibor tusrajzai

CONTENTS

Iván Dányi: <i>Inks from Rolling Paper</i> by Tibor Kádár -----	2
John Sampson: <i>Punjabi and Romany Parallels</i> --	3
Ernő Endródi Szabó: <i>Yellow Fly-Away</i> -----	7
Kristóf Nagy Atilla: <i>Lashes of the Buddha</i> (Conversation with László Garaczi and Tivadar Krausz) -----	10
Triceps's Poems -----	14
Antal Kuklay: <i>Mathias Levi's Double</i> Accounting -----	16
Dezső Kosztolányi: <i>Dinner</i> -----	17
Katalin Ladik: <i>Cage of Wing</i> (Selection from the Novelle in Hand) -----	18
Allen Ginsberg's Poem -----	20
István Antal: <i>Rum</i> -----	21
Szilárd Podmaniczky: <i>Oration</i> -----	23
Ferenc Hajdu's Poems -----	25
Erika Fábián: <i>Note of Maneken for Coffins</i> ----	26
János Vészi: <i>What means: Boss of Directors?</i> (Conversation with András Jeles. Edited by Amaryllis Tamás) -----	28
Attila Balogh: <i>My Own Humour</i> -----	32

Inkgraphics by Tibor Kádár
Graphic by György Györgydeák

A szerkesztőség munkatársai

Balogh Attila főszerkesztő
F. Havas Gábor főszerkesztő-helyettes
Baranyi Ilona olvasószerkesztő
Ladik Katalin szerkesztő (vers)
Prónai Csaba szerkesztő (tanulmány)
Tamás Amaryllis szerkesztő (film, interjú)
Neményi Zsolt szerkesztő (széppróza)
Györgydeák György művészeti szerkesztő
Horváth Attila tördelőszerkesztő
Balahorczi Mónika szerkesztőségi titkár
Endródi Szabó Ernő munkatárs
Eörsi István és Petri György főmunkatársak

Cigányfúró kisebbség-szemléltető művészeti és közérzeti folyóirat
Megjelenik: kéthavonta

Kiadja: a Dunától a Gangeszig Alapítvány

Felelős kiadó: Révész Sándor elnök

A szerkesztőség címe: 1055 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 72. II. em.

Telefon: 111-0034, 131-8342. Fax: 111-7048

A Cigányfúró megjelenését a következők mind támogatják:

Soros Alapítvány

ISSN 1218-3881

Nyomás: FRAGMENTUM KFT.

OLDALKÉNT
KETTŐ FORINT

KUMOROM

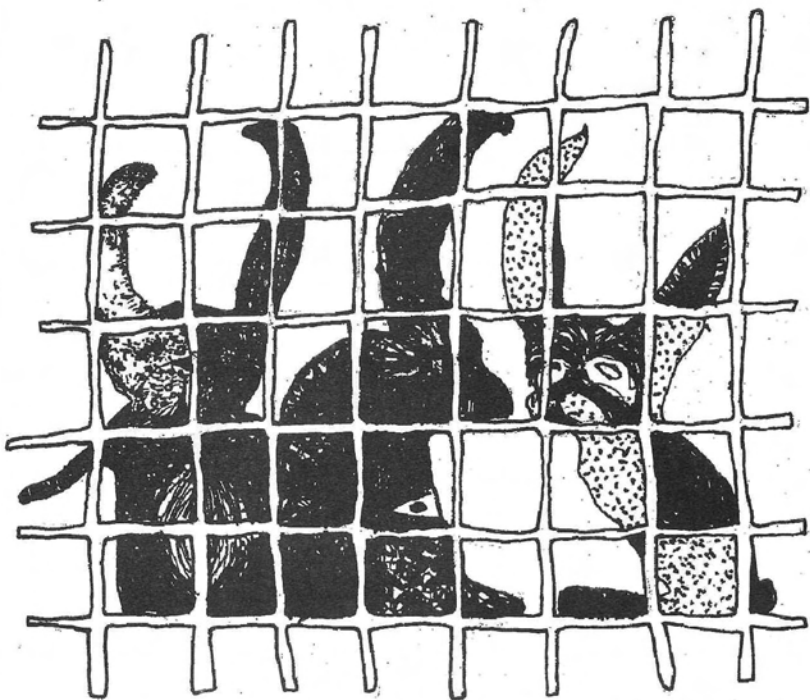
Váratlanul és nagy erővel jött a tél, a csípős szél sokáig telepvégi kunyhójában marasztalta Danyinét. Ám a ketrecben tartott nyulak éhes visítása mégis arra készítette a vak asszonyt, hogy kitapogatódjon a házból, és féltve őrzött állatainak a falu határában, a hó alatt felejtett lucernából szedjen egy keveset. A harmadik-negyedik letépett csomó után a recsegő hó idegeneket hozott. Danyiné riadtan fölemelte arcát, világtalan szemének pupillái körbe-körbe forogtak.

– Rendőrök vagyunk. Rajtakaptunk, hogy az állam vagyonát lopod, ezért itt és most statáriumot ülünk fölötted. Sajnos, ki kell hogy végezzünk téged. De előtte a biztonság kedvéért beköjjük a szemed.

Azzal odasiettek az asszonyhoz, két karjánál fogva egy fához kötötték, száját betömtek az állami tulajdont képező lucernával, és a fejről lehúzott kendővel bekötötték a szemét. Az asszony a bűnösök egykedvűségével hajtotta le fejét, és beletörődve a bíróság ítéletébe, sorsára várt. A két rendőr elégedetten egymásra nézett, pisztolyukat elővették, és közvetlenül az asszony füle mellett a levegőbe lőttek. Majd vihogva és ugrándozva eloldozták Danyinét, és – vakságára való tekintettel – visszakísérték kunyhójának ajtajához. Mikor az unoka megérkezett, az asszony már nem titkolhatta előtte, hogy összepisilte magát.

– Ki tette ezt veled? – kérdezte a gyerek.

– Nem tudhatom én azt, fiam, hisz bekötötték a szememet.

GYÖRONDÉK GÖRGI

Bal. A. H.